

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

КОРЯГІН МАКСИМ ВІКТОРОВИЧ

УДК 657.372.5

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку Львівської комерційної академії Укоопспілки.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
Шевчук Володимир Олександрович,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
перший проректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Бутинець Франц Францович,
Житомирський державний технологічний університет,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку

доктор економічних наук, професор,
Костирко Руслан Олександрович,
Інститут магістерської та післядипломної освіти
університету банківської справи
Національного банку України,
завідувач кафедри обліку і аудиту

доктор економічних наук, професор,
академік Академії будівництва України,
Крупка Ярослав Дмитрович,
Тернопільський національний економічний університет,
декан факультету обліку і аудиту

Захист відбудеться "14" травня 2013 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.870.01 в Національній академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 36.

Автореферат розісланий "12" квітня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.А. Зоріна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інституційні трансформації, що супроводжують розвиток вітчизняної економіки, забезпечують адаптацію ринкових механізмів до національних умов ведення бізнесу. Поступове формування інституційної інфраструктури сприяє зростанню ефективності функціонування вітчизняного ринку капіталів, що супроводжується підвищенням рівня макроекономічних показників. Важливим елементом такої інфраструктури є національна система бухгалтерського обліку, яка потребує методологічних трансформацій з урахуванням зростаючих потреб учасників економічних відносин.

Необхідність концептуальних змін у національній системі бухгалтерського обліку зумовлюється неадекватністю облікової інформації потребам вітчизняного ринку капіталів, що підтверджується, зокрема, значним відставанням балансової вартості підприємств від їх ринкової вартості. Проведений аналіз співвідношення показників ринкової та балансової вартості для підприємств, що входять до складу індексного кошику індексу фондової біржі ПФТС, станом на 04.01.2012 р. засвідчив, що відхилення між їх ринковою та балансовою вартістю коливаються до 10,33 разів. Середнє значення співвідношення вартостей становить 1,95 та свідчить про низький рівень адекватності вартості підприємств, визначеної за даними системи бухгалтерського обліку, реальним ринковим оцінкам. Відповідно, наразі залишаються невирішеними питання наукового обґрунтування шляхів розв'язання проблеми розриву між ринковою та балансовою вартостями підприємств, що, насамперед, обумовлюється недосконалістю діючих обліково-інформаційних моделей, які використовуються в процесах формування ринкової вартості.

Проблема невідповідності системи бухгалтерського обліку запитам суб'єктів ринку капіталів залишається повністю невирішеною і в зарубіжних країнах, що підтверджується появою в останні десятиліття альтернативних підходів до подальшого розвитку методології бухгалтерського обліку щодо міжнародних облікових моделей (IAS/IFRS, US GAAP), зокрема таких, як "облік для майбутнього", "економічна додана вартість", "звітність про вартість" тощо. Крім того, у специфічних умовах вітчизняної економіки застосування зарубіжних напрацювань щодо вирішення проблеми облікової асиметрії в частині показників вартості є неможливим через недостатній розвиток вітчизняного ринку капіталів та низький рівень релевантності бухгалтерської інформації.

Вагоме теоретико-методологічне та науково-практичне значення мають дослідження проблематики концептуальних змін у національній системі бухгалтерського обліку, представлені працями Ф. Бутинця, Б. Валуєва, А. Герасимовича, З. Гуцайлюка, В. Добровського, В. Жука, З.-М. Задорожного, С. Зубілевич, Г. Кірейцева, Я. Крупки, М. Кужельного, А. Кузьмінського, П. Куцика, Л. Ловінської, В. Максимової, В. Моссаковського, Л. Нападовської, В. Озерана, В. Пантелєєва, І. Пилипенка, Н. Пилипів, М. Пушкаря, В. Сопка, Л. Сухаревої, І. Фаріона, П. Хомина, В. Швеця, В. Шевчука та ін. Проблемам удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення формування вартості підприємства приділялась увага багатьма вітчизняними вченими та дослідниками, серед яких М. Бондар, І. Бродська, С. Голов, І. Замула, М. Корінко, Р. Костирко,

В. Костюченко, Н. Малюга, М. Чумаченко, І. Яремко та ін. Серед зарубіжних учених розвиток бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства досліджували В. Бівер, Р. Вереккіа, С. Діпіаза, Р. Екклз, С. Котарі, В. Ландсман, Б. Лев, Дж. Ольсон, С. Пенманн, Б. Пешеро, Г. Столови, К. Ферріс, Н. Хамфрі та ін.

Удосконалення інформаційних моделей бухгалтерського обліку відповідно до змін, що відбуваються на світових фінансових ринках, спричиняє потребу реформування національної облікової системи в напрямі встановлення стійких взаємозв'язків між запитами ринку капіталів на облікову інформацію та здатністю зазначеної системи задовольняти зростаючі вимоги користувачів щодо інформації про вартість підприємства. Відсутність методологічної бази для відображення в системі бухгалтерського обліку реальної вартості підприємства, неврахування факторів генерування й руйнування вартості при оцінці активів та зобов'язань, необ'єктивне використання концепції справедливої оцінки при визначенні складових вартості підприємства вимагають адаптації системи бухгалтерського обліку до потреб сучасного управління, що зумовлює актуальність представленого дослідження, його мету, завдання та основні напрями.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри бухгалтерського обліку Львівської комерційної академії: за науково-дослідною темою "Інтегровані системи обліку в корпоративному управлінні: концепції, методологія, організація" (державний реєстраційний номер 0111U010539) – внесок автора полягає у розробці концепції формування вартості підприємства на основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності як складової системи управління суб'єктом господарювання; за науково-дослідною темою "Удосконалення методології та організації обліку, аналізу і контролю в системі управління підприємств основних галузей економіки" (державний реєстраційний номер 0111U010540) – автором запропоновано методологічний підхід до оцінки й облікового відображення балансових й позабалансових об'єктів в умовах запровадження вартісно-орієнтованого бухгалтерського обліку.

Дослідження, виконані автором за науково-дослідною темою "Моделювання національної системи обліку і контролю в умовах використання міжнародних стандартів фінансової звітності" (державний реєстраційний номер 0111U010544), дозволили розробити методологічний підхід до оцінки рівня адекватності системи бухгалтерського обліку потребам користувачів інформації про вартість підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних, організаційних і практичних засад бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства на основі концепції справедливої оцінки як передумови розвитку вітчизняного ринку капіталів. Для досягнення мети в роботі поставлено такі завдання:

– дослідити сучасний стан бухгалтерського обліку як інформаційної системи, що забезпечує процеси формування вартості підприємства, та виявити основні детермінанти його розвитку в умовах інституційної трансформації економіки й адаптації ринкових механізмів до національних умов;

– систематизувати наукові підходи до дефініції "вартість підприємства" та встановити її співвідношення з вартістю, яка формується у системі бухгалтерського обліку;

– виявити інтеграційну залежність формування вартості підприємства в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності з основними етапами циклу управління підприємством;

– розробити методичні засади визначення рівня адекватності системи бухгалтерського обліку потребам користувачів інформації про вартість підприємства;

– уточнити місце оцінки в системі елементів методу бухгалтерського обліку в контексті формування вартості підприємства, дослідити напрями розвитку облікової оцінки як засобу підвищення ефективності процесу формування вартості підприємства, визначити сфери перетину оцінки з іншими елементами методу та принципами бухгалтерського обліку, якісними характеристиками фінансової звітності;

– розкрити можливості та подальші перспективи використання концепцій історичної та справедливої оцінки як складових облікового забезпечення системи формування вартості підприємства;

– проаналізувати причини формування асиметричності інформації щодо вартості підприємства та запропонувати шляхи її зниження;

– окреслити сутність та існуючі класифікації факторів, що впливають на формування вартості підприємства, для виявлення підходів до організації облікового відображення їх генеруючого та руйнуючого впливу;

– запропонувати методологічний підхід до оцінки й облікового відображення балансових, небалансових та позабалансових факторів в умовах упровадження вартісно-орієнтованого напрямку бухгалтерського обліку;

– деталізувати структуру окремих форм фінансової звітності, а також розширити зміст приміток до річної фінансової звітності щодо розкриття інформації про вартість підприємства;

– розробити документальне забезпечення процесу формування та узагальнення інформації про вартість підприємства в системі внутрішньогосподарського обліку;

– розвинути методичні засади поетапної трансформації фінансової звітності в частині показників вартості підприємства;

– побудувати методологічну концепцію формування вартості підприємства та розкрити порядок її використання при відображенні складових вартості у бухгалтерському обліку;

– удосконалити методичні засади визначення вартості інтелектуального капіталу підприємства на основі даних бухгалтерського обліку;

– розглянути структуру ризиків процесу формування вартості підприємства та розвинути методичні підходи до їх кількісного визначення при коригуванні облікових оцінок складових вартості підприємства;

– сформувати теоретико-методичні засади аналітичного забезпечення процесу формування ринкової вартості підприємства в системі бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження є діюча система бухгалтерського обліку як інформаційна основа формування вартості підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, організаційних і прикладних засад бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід, що забезпечив визначення місця бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства. Системно-структурний метод дозволив побудувати класифікацію факторів, що чинять генеруючий та руйнуючий вплив на вартісні показники. Гносеологічний метод було застосовано для уточнення та поглиблення змісту поняття "вартість підприємства". Аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, ідеалізація й узагальнення як загальнологічні методи наукового пізнання використовувалися для розвитку вихідних положень теорії та методології бухгалтерського обліку активів і зобов'язань, а також позабалансових показників як факторів, що визначають вартість підприємства.

Економіко-статистичні методи та експертні оцінки дозволили визначити ступінь ризику діяльності підприємства та ризиків неадекватності оцінки з метою підбору інструментів для коригування ринкової вартості підприємства. Методи формалізації та символічної логіки дозволили розробити методичні засади комплексного економічного аналізу показників вартості підприємства.

Інформаційною базою дослідження є: наукові джерела (монографічні праці, наукові статті, доповіді вітчизняних і зарубіжних учених з проблем розвитку бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства, економічної теорії та філософії, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів); офіційні документи (нормативні документи органів законодавчої та виконавчої влади України та країн світу з питань організації та ведення бухгалтерського обліку); статистичні джерела (звіти й офіційні дані органів державної, регіональної та відомчої статистики, фінансова, статистична і спеціалізована звітність суб'єктів господарювання України); довідкові та інформаційні видання професійних організацій, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методологічних, організаційних і практичних положень бухгалтерського обліку активів, зобов'язань, небалансових та позабалансових об'єктів на основі концепції справедливої оцінки як інструментів системи формування вартості підприємства й передумови розвитку вітчизняного ринку капіталів.

Основні результати наукового дослідження, що характеризують його наукову новизну та особистий внесок автора, є такими:

вперше:

– розроблено концепцію формування вартості підприємства на основі послідовного використання трьох базових компонентів (відкоригованої справедливої вартості чистих активів; дисконтованої різниці між прогнозованим чистим прибутком та альтернативною вартістю капіталу; оціненого ризику визначення вартості), що дозволяє мінімізувати асиметричність інформації щодо балансової та ринкової вартості підприємства і сформувати систему заходів для ефективного управління ними;

– запропоновано методологічний підхід до оцінки й облікового відображення балансових, небалансових (справедлива оцінка необоротних та оборотних активів, оцінка складових власного капіталу, доходів і витрат з дотриманням бухгалтерських принципів відповідності, обачності та повного висвітлення) і позабалансових (визначення та облікове відображення вартості інтелектуального капіталу) показників, що дає змогу врахувати вплив генеруючих і руйнуючих факторів вартості й сформувати достовірну облікову інформацію для визначення вартості підприємства;

– сформовано теоретико-методичні засади аналітичного забезпечення системи формування вартості підприємства, які передбачають розроблення показників оцінки ринкової рентабельності підприємства (загальний коефіцієнт ринкової рентабельності, коефіцієнти операційної, фінансової та інвестиційної ринкової рентабельності, коефіцієнти ринкової віддачі чистих активів та інтелектуального капіталу, показники структури ринкової вартості підприємства), що створює передумови для вдосконалення і розвитку аналітичного забезпечення системи управління у межах концепції формування вартості господарюючого суб'єкта;

удосконалено:

– напрями розвитку бухгалтерського обліку як визначальної складової системи формування вартості підприємства на теоретичному (уточнення існуючих та впровадження нових принципів і завдань обліку) і методологічному (розширення кількості об'єктів бухгалтерського обліку й удосконалення підходів до їх оцінки; переорієнтація облікової політики підприємства; зміна методичних засад облікового відображення об'єктів; вертикальне (включення нових об'єктів) та горизонтальне (додавання нефінансових показників) розширення бухгалтерської звітності; виокремлення та оцінка ризиків процесу визначення вартості; комплексне аналітичне забезпечення) рівнях, що дозволяє переорієнтувати національну систему бухгалтерського обліку відповідно до принципів ефективного управління капіталом;

– дефініцію "вартість підприємства", що визначена як об'єктивна величина, котра відображає цінність підприємства як специфічного товару для потенційного покупця та формується на певну дату в економічному середовищі з використанням облікової й ринкової інформації для здійснення договору купівлі-продажу, а також класифікацію видів вартості підприємства для потреб бухгалтерського обліку за такими ознаками: економіко-теоретичне розуміння вартості; суб'єкти, для яких здійснюється оцінка вартості підприємства; подальші перспективи діяльності підприємства; метод оцінки, що використовується; відношення до системи бухгалтерського обліку; порядок розрахунку; врахування концепції справедливості. Це забезпечує передумови розвитку системи бухгалтерського обліку як аналітичної основи формування вартості підприємства;

– теоретико-методичні засади оцінки рівня адекватності системи бухгалтерського обліку потребам користувачів інформації про вартість підприємства, що ґрунтуються на визначенні існуючих диспропорцій між оцінкою вартості підприємства на основі прийнятої облікової методології та з врахуванням аналізу очікувань ринку і дають можливість своєчасно вдосконалювати діючі на підприємстві облікові підходи та методи;

– методичні засади визначення та облікового відображення вартості інтелектуального капіталу підприємства. У межах розробленої концепції формування ринкової вартості запропоновано: синергетичну взаємодію складових інтелектуального капіталу визначати як дисконтовану різницю між прогнозним чистим прибутком й альтернативною дохідністю капіталу за вартістю державних облігаційних зобов'язань за п'ять прогнозних років; розраховану вартість інтелектуального капіталу відображати на позабалансових рахунках обліку, – що загалом сприятиме реалізації ефективної кадрової політики та прийняттю виважених інвестиційних рішень;

– концептуальні засади відображення результатів оцінки вартості підприємства у фінансовій звітності (запропоновано порядок коригування структури бухгалтерського балансу в частині відображення результатів переоцінки необоротних та оборотних активів, відображення доходів і витрат в частині переоцінки вартості активів; розширено зміст Приміток до річної фінансової звітності шляхом розкриття інформації щодо факторів генерування / руйнування вартості підприємства та результатів їх впливу, вартості інтелектуального капіталу й порядку його розрахунку, а також оцінки ризиків визначення вартості підприємства), що підвищує інформативність фінансової звітності в умовах виконання облікового завдання визначення вартості підприємства;

– методичні принципи формування системи внутрішньої звітності про вартість підприємства, вимоги до структури та змісту (стандартизація, доказовість, прогнозованість, специфічність), склад такої звітності (розроблено Прогнозний звіт про вплив генеруючих та руйнуючих факторів на зміну вартості підприємства, Зведену накопичувальну відомість відхилень балансової вартості активів, зобов'язань підприємства та позабалансових об'єктів від справедливої, Зведену відомість здійснених коригувань балансової вартості активів та зобов'язань підприємства, Звіт про вартість підприємства), що дозволяє своєчасно ідентифікувати ключові фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, які генерують / руйнують вартість підприємства, та встановити гранично допустимий рівень впливу цих факторів;

– теоретичні та методичні підходи до виявлення факторів ризику визначення вартості підприємства, які формуються макро-, мезо- та мікросередовищем, на основі використання експертного методу, що дозволяє оперативно враховувати динамічну зовнішню та внутрішню ринкову кон'юнктуру в процесах формування вартості підприємства, забезпечує реалізацію превентивної функції підсистеми управління ризиками визначення вартості підприємства;

одержали подальший розвиток:

– теоретико-методологічні засади формування вартості підприємства на базі інтеграційної залежності з основними етапами циклу формування та управління вартістю суб'єктів господарювання, що забезпечує наукове обґрунтування використання вартісно-орієнтованого напрямку бухгалтерського обліку, реалізації ефективної інвестиційної стратегії розвитку підприємства;

– визначення напрямів зниження асиметрії облікової інформації про вартість підприємства на основі процедурних складових процесу її оцінки (зокрема, розширення можливостей системи бухгалтерського обліку щодо врахування

факторів генерування й руйнування вартості підприємства; створення передумов для використання прозорості облікової політики; підвищення повноти бухгалтерської інформації про вартість підприємства) як підґрунтя функціонування системи формування вартості підприємства;

- позиціонування оцінки в системі елементів методу бухгалтерського обліку шляхом встановлення взаємозв'язків як між самими елементами, так і між оцінкою та визначальними принципами бухгалтерського обліку, якісними характеристиками фінансової звітності, що створює основу для методологічних змін у діючій обліковій системі в умовах її адаптації до сучасних вимог ринку капіталів;

- концепція застосування історичної та справедливої оцінки вартості облікових об'єктів за різними підходами, з огляду на інформаційні потреби користувачів (історична оцінка; справедлива оцінка як альтернатива історичній оцінці; комбінований варіант з одночасним застосуванням історичної та справедливої оцінки), що дозволяє побудувати набір альтернативних систем обліково-аналітичного забезпечення формування вартості підприємства;

- засади класифікації факторів, що впливають на вартість підприємства та є базисом для розвитку системи її формування. Пропонована класифікація факторів вартості підприємства забезпечує застосування системного підходу до визначення ступеня впливу конкретного виду факторів і дозволяє сформулювати бачення до облікового відображення наслідків такого впливу;

- методичні засади поетапної трансформації фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ у частині показників вартості підприємства на основі справедливої оцінки активів, зобов'язань та позабалансових об'єктів і з урахуванням запропонованих методологічних змін в обліковому відображенні короткострокових й довгострокових активів, що забезпечує зрозумілість і високу інформативність фінансової звітності, порівнянність звітності підприємств-нерезидентів, підвищення довіри з боку потенційних інвесторів та партнерів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні сукупності прикладних рішень щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, формування бухгалтерської звітності в умовах вартісно-орієнтованого управління, аналітичного розгляду отриманої інформації для оцінки економічних рішень. Розроблені теоретико-методологічні положення бухгалтерського обліку спрямовані на створення умов збереження та генерування вартості вітчизняних підприємств, підвищення прозорості облікової політики в частині відображення ринкової вартості підприємства та релевантності облікової інформації. Теоретико-методологічні та організаційно-практичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних розробок, придатних для використання суб'єктами господарювання різних видів діяльності й форм власності та у роботі державних органів влади, професійних організацій, вищих навчальних закладів.

У діяльність Фонду державного майна України впроваджено систему документування, призначену для відображення характеру впливу факторів генерування та руйнування вартості підприємства на її складові (довідка № 10-36-12050 від 13.08.2012 р.). Концептуальна модель оцінки вартості підприємства, класифікація факторів, що впливають на генерування та руйнування вартості, обліково-інформаційне забезпечення управління вартістю підприємств впроваджені

в роботу Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (довідка № 02/06 від 14.06.2012 р.).

Система показників оцінки рівня адекватності чинної системи бухгалтерського обліку, алгоритм вибору підходу до оцінки вартості підприємства з урахуванням циклу формування та управління вартістю на основі облікової інформації використані в розробці методичних документів Аудиторської палати України (довідка № 2-669 від 05.06.2012 р.). Рекомендації щодо впровадження вартісно-орієнтованого підходу до розвитку бухгалтерського обліку та методичні засади оцінки вартості підприємства на основі бухгалтерської інформації апробовані на міжнародному рівні в діяльності Громадського об'єднання сертифікованих бухгалтерів та аудиторів Республіки Білорусь (довідка № 06/01 від 31.01.2012 р.).

Методичні та організаційно-практичні положення дисертаційної роботи апробовані в діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності:

- організаційно-методичні засади бухгалтерського обліку активів і зобов'язань як складових вартості підприємства в частині елементів облікової політики, документування процесу оцінки вартості підприємства, методики облікового відображення операцій, пов'язаних з формуванням вартості підприємства (ПАТ "Орлан-Транс", довідка № 35 від 25.11.2010 р.);

- методичний підхід до побудови факторних моделей оцінки ринкової вартості підприємства (ПАТ "Асфальтобетонний завод", довідка № 2/11-222 від 30.08.2011 р.);

- внутрішня звітність щодо оцінки ринкової вартості підприємства як основа формування ефективної системи вартісного оцінювання бізнесу (ПАТ "Нафтогазбуд", довідка № 01/800 від 15.06.2010 р.; ПАТ "Деревообробний комбінат № 7", довідка № 282 від 11.06.2012 р.);

- методичний підхід до використання методів коригування показників фінансової звітності в частині інформації щодо вартості підприємства, а також рекомендації щодо порядку відображення ринкової вартості підприємства в системі фінансової звітності (ПАТ "Квазар", довідка № 144/А від 01.06.2012 р.);

- система показників вартості підприємства з урахуванням поточного фінансового стану та прогнозних показників діяльності, механізм проведення комплексного економічного аналізу показників вартості підприємства (ПАТ "ЛЗ РЕМА", довідка № 1-458 від 14.12.2011 р., ПАТ "Іскра", довідка № 01/2141 від 07.09.2012 р.);

- комплекс організаційно-методичних засад проведення економічного аналізу показників вартості підприємства, методологічний підхід до аналітичної оцінки динаміки та структури вартості (ЗАТ "Київбуделектротранс", довідка № 36/1-р від 10.02.2011 р.).

Результати проведеного дослідження були впроваджені у навчально-методичну діяльність Львівської комерційної академії при розробці програм, методичного забезпечення та викладанні дисциплін "Бухгалтерський облік (загальна теорія)", "Фінансовий облік І", "Фінансовий облік ІІ", "Система обліку та МСФЗ" (довідка № 796/01-1.08 від 13.09.2012 р.).

Особистий внесок дисертанта. Усі наукові результати, що містяться в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані ідеї та пропозиції, що є результатом особистих досліджень. Внесок автора у праці, опубліковані у співавторстві, наведено у переліку основних публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на 20 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також на міжнародному конгресі, а саме: науково-практичній конференції "Проблеми розвитку фінансової системи та обліку" (м. Львів, 27-29 березня 2002 р.), IV міжнародній науковій конференції "Розвиток бухгалтерського обліку і контролю в контексті європейської інтеграції" (м. Житомир-Краматорськ, 19-20 травня 2005 р.), міжнародній науково-практичній конференції "Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України" (м. Тернопіль, 21-22 листопада 2007 р.), I міжнародній науково-практичній конференції "Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізації процесів у світовій економіці" (м. Ужгород, 26-28 квітня 2010 р.), X ювілейній міжнародній науковій конференції "Еколого-соціальні орієнтири бухгалтерського обліку, контролю, економічного аналізу: цивілізаційні виклики" (м. Житомир, 13-15 жовтня 2011 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції "Сучасні проблеми економіки: нові погляди науковців" (м. Дніпропетровськ, 24-25 лютого 2012 р.), I міжнародній науково-практичній інтернет-конференції "Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання" (м. Макіївка, 22-23 лютого 2012 р.), VIII міжнародній науково-практичній конференції "Сучасний стан економічної науки: проблеми та перспективи розвитку" (м. Львів, 16-17 березня 2012 р.), 8-й міжнародній науково-практичній конференції "Найновите научни постижения" (м. Софія, Болгарія, 18-19 березня 2012 р.), міжнародній науково-практичній конференції "Зростання економічного потенціалу України: теоретико-методичний та науково-практичний аспекти" (м. Київ, 23-24 березня 2012 р.), I всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції "Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів" (м. Львів, 28 березня 2012 р.), VIII міжнародній науково-практичній конференції "Naukowa przestrzen Europy – 2012" (м. Пшемисль, Республіка Польща, 07-15 квітня 2012 р.), IX міжнародній науково-практичній конференції "Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю" (м. Черкаси, 18-19 квітня 2012 р.), міжнародній науково-практичній конференції "Проблемы и перспективы экономики и менеджмента" (м. Харків, 25 квітня 2012 р.), науково-практичній конференції "Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства" (м. Львів, 26-28 квітня 2012 р.), VIII міжнародній науково-практичній конференції "Vedecky pokrok na prelomu tysyachalety – 2012" (м. Прага, Чехія, 29 квітня 2012 р.), V міжнародній науково-практичній конференції "Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством" (м. Луцьк, 25 травня 2012 р.), міжнародній науково-практичній конференції "Наукові дослідження сучасності" (м. Київ, 30 травня 2012 р.), XII міжнародній науково-практичній конференції "Економіка України в умовах

глобальної нестабільності" (м. Київ, 1 червня 2012 р.), міжнародній науково-практичній конференції "Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу у сучасних концепціях управління" (м. Судак, 2-3 червня 2012 р.), на 13 міжнародному конгресі бухгалтерів-істориків (м. Ньюкасл, Велика Британія, 16-19 липня 2012 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 58 працях, у тому числі: 4 монографіях (одна – одноосібна і три у співавторстві); 3 навчальних посібниках у співавторстві (з них один з грифом МОН України); 29 статтях у фахових виданнях; 1 публікації у зарубіжних виданнях; 1 – в інших виданнях; 20 тезах доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій, які належать особисто автору, становить 62,1 друк. арк. Публікації повною мірою відображають основні результати дисертації.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 404 сторінки друкованого тексту. Дисертація містить 52 таблиці на 29 сторінках, 53 рисунки на 34 сторінках, 47 додатків на 259 сторінках. Список використаних джерел налічує 760 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, показано його значимість для розвитку науки та практики, розкрито зв'язок теми з науковими планами і програмами, визначено мету та завдання дослідження. Сформульовано об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено інформацію про апробацію та публікації за результатами дослідження, окреслено особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі "**Теоретико-економічна та облікова інтерпретація концепції формування вартості підприємства**" досліджено класифікаційно-видові параметри вартості підприємства, представлено концептуальні підходи до створення системи формування вартості підприємства, розкрито можливості застосування методів оцінки вартості підприємства та напрями їх розвитку, виявлено місце бухгалтерського обліку в процесі формування вартості підприємства.

У сучасних умовах ведення діяльності вартість підприємства є основним параметром, що характеризує економічний потенціал суб'єкта господарювання, а її динаміка є важливим показником якості управління. Вартість підприємства – це більш комплексний критерій оцінки його стану у порівнянні з такими обліково-аналітичними показниками як виручка, прибуток, рентабельність діяльності та ін. Показник вартості підприємства узагальнено відображає вплив сукупності факторів, серед яких рівень розвитку зовнішнього середовища підприємства, асиметрія дохідності на ринках капіталу, альтернативні можливості вкладення капіталу.

Аналіз вартості вітчизняних підприємств свідчить про наявність значного розриву між їх ринковою та балансовою вартостями, що насамперед обумовлене недосконалістю діючих обліково-інформаційних моделей. Застосування існуючих підходів до оцінки ринкової вартості не забезпечує достовірного розрахунку

показника вартості підприємства. Практична апробація різних підходів до визначення вартості підприємства засвідчила перевищення майже втричі оціненої за дохідним і ринковим підходами вартості підприємства у порівнянні з балансовою.

Проведене дослідження концептуальних складових системи формування вартості підприємства дозволило встановити відсутність узгодженого розуміння цієї важливої характеристики, що перешкоджає вдосконаленню бухгалтерського обліку як складової системи формування вартості. Способи оцінки вартості підприємства, розроблені й запропоновані в рамках досліджень представників окремих наукових економіко-теоретичних шкіл, є недостатньо узгодженими з позиції інформаційного забезпечення управління, що ускладнює побудову системи бухгалтерського обліку, орієнтованої на вимоги формування та управління вартістю підприємства.

Поняття "вартість підприємства" слід розглядати як об'єктивну величину, що відображає цінність підприємства як специфічного товару для потенційного покупця й формується на певну дату в економічному середовищі на основі облікової та ринкової інформації для здійснення договору купівлі-продажу. Запропонований підхід до визначення вказаної категорії забезпечує передумови розвитку бухгалтерського обліку як складової системи формування вартості підприємства, створює основу для класифікації видів вартості. Проведене вдосконалення класифікації видів вартості підприємства для цілей ведення бухгалтерського обліку охоплює такі ознаки: економіко-теоретичного розуміння вартості; суб'єкти, для яких здійснюється оцінка вартості підприємства; перспективи діяльності підприємства; метод оцінки, що використовується; відношення до системи бухгалтерського обліку; порядок розрахунку; врахування концепції справедливості.

Результати проведеного дослідження показали, що основним об'єктом управлінського впливу в системі формування вартості підприємства є ринкова вартість, яка у більшості випадків не може бути визначена лише на основі даних бухгалтерського обліку, оскільки визначається у тому числі з урахуванням впливу зовнішніх факторів. Відповідно, система бухгалтерського обліку повинна бути реформована так, щоб надавати інформацію про вартість підприємства, максимально наближену до його ринкової вартості.

Починаючи з кінця 80-х рр. XX ст., у сфері управління великих компаній набула поширення концепція вартісно-орієнтованого менеджменту, що базувалася на вимірюванні та управлінні бізнесом, який створює довгострокову вартість для акціонерів. Така система управління ґрунтувалася на фінансовому підході та передбачала використання системи показників, що характеризували аналіз грошових потоків та визначення впливу на них внутрішніх і зовнішніх факторів. Одночасно для задоволення потреб формування вартості постала необхідність в удосконаленні її обліково-аналітичного забезпечення, внаслідок чого у західних країнах виокремився вартісно-орієнтований напрям бухгалтерського обліку.

Національна модель бухгалтерського обліку розвивається під значним впливом світових тенденцій, проте діюча методологія бухгалтерського обліку активів, зобов'язань та інших об'єктів не дозволяє надавати адекватну інформацію щодо показників вартості підприємства. Тому вітчизняна методологія бухгалтерського обліку потребує відповідної трансформації.

Для побудови вартісно-орієнтованого бухгалтерського обліку в оцінюванні повинен застосовуватись інтегрований підхід, що включає елементи затратного, дохідного та ринкового методів, використання якого відповідає вимогам і цілям формування вартості підприємства з урахуванням таких його характеристик: 1) особливість базисної основи; 2) існування можливості уточнення кінцевого результату оцінки вартості підприємства; 3) методика практичного застосування; 4) існування можливості його використання для підприємств, цінні папери яких не котируються на фондовому ринку. Запропонований алгоритм вибору підходу до оцінки вартості підприємства та критерії застосування конкретного методу забезпечують виконання адекватних процедур визначення ринкової вартості підприємства в сучасних економічних умовах.

Для одержання достовірних результатів формування вартості підприємства такий процес повинен урахувати основні етапи управлінського циклу з виявленням індикаторів зміни вартості та з огляду на вплив ключових факторів, що здійснюють генерування чи руйнування вартості підприємства. Розкрита структура циклу формування та управління вартістю підприємства дозволяє обґрунтувати місце і роль бухгалтерського обліку в процесах інформаційного забезпечення формування вартості.

Виявлення відмінностей між ринковою та балансовою вартістю підприємства в Україні забезпечується запропонованою методикою визначення рівня відповідності системи бухгалтерського обліку потребам користувачів інформації про вартість підприємства. Перевідний коефіцієнт, який визначається у результаті використання запропонованої методики, характеризує співвідношення ринкової та балансової вартостей підприємства й показує, наскільки система бухгалтерського обліку підприємства та сформований в результаті використання обраної облікової політики набір варіантів ведення обліку відповідають висновкам аналітиків ринку капіталу:

$$PНсбо = PV / БВ \cdot 100\%, \quad (1)$$

де $PНсбо$ – рівень неадекватності системи бухгалтерського обліку; PV – ринкова вартість підприємства; $БВ$ – балансова вартість підприємства.

Результати розрахунку перевідного коефіцієнта для підприємств, що входять до складу індексного кошику індексу фондової біржі ПФТС, представлені в табл. 1.

Використання показника $PНсбо$ в практичній діяльності вітчизняних підприємств забезпечує такі переваги: 1) дозволяє створити передумови для визначення шляхів удосконалення системи формування вартості підприємства (зміна облікової, балансової, оціночної й амортизаційної політики, політики капіталізації активів); 2) уможливорює проведення компаративного аналізу вартісної орієнтації систем обліку різних підприємств при прийнятті інвестиційних рішень.

Забезпечення адекватності національної системи бухгалтерського обліку вимогам концепції формування вартості підприємства можливе через упровадження заходів теоретичного та методологічного змісту, серед яких: введення принципу доречності (релевантності), уточнення принципів обачності та історичної собівартості; доповнення завдань обліку наданням інформації для формування вартості підприємства; включення до об'єктів обліку факторів генерування/руйнування вартості підприємства; переорієнтація облікової політики на систему формування вартості; удосконалення концепції дооцінки об'єктів обліку, що є складовими вартості та уточнення методології їх облікового відображення; розвиток структури фінансової та управлінської

(внутрішньогосподарської) звітності; удосконалення методичних підходів до оцінки ризиків процесу визначення вартості підприємства; розробка теоретико-методологічних аспектів комплексного аналізу показників ринкової вартості підприємства.

Таблиця 1

**Розрахунок показника рівня неадекватності системи
бухгалтерського обліку за офіційними даними ПФТС**

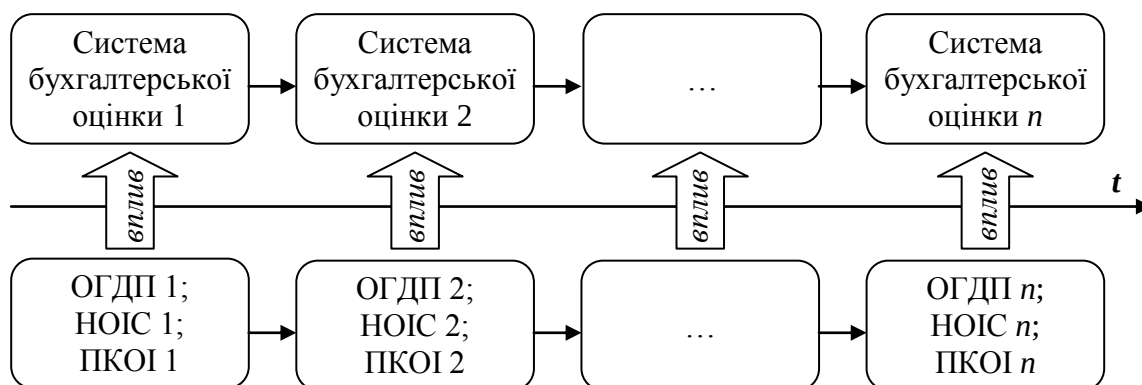
№ з/п	Назва підприємства	Кількість цінних паперів в обігу, шт.	Середньозважена ринкова вартість однієї акції станом на 04.01.2012 р., грн.	Розрахована ринкова вартість підприємства станом на 04.01.2012 р., грн.	Балансова вартість підприємства станом на 01.01.2012 р., грн.	RH_{cbo}
1	ПАТ "Авдіївський коксохімічний завод"	195062500	6,20	1209387500	5739642000	0,21
2	ПАТ "Алчевський металургійний комбінат"	25775254803	0,11	2835278028	2181887000	1,30
3	ПАТ "Єнакієвський металургійний завод"	10550688	70,00	738548160	372653000	1,98
4	ПАТ "Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод"	400000000	2,41	964000000	3106417000	0,31
5	ПАТ "Крюківський вагонобудівний завод"	114679552	23,00	2637629696	2068728000	1,28
6	ПАТ "Луганськтепловоз"	219184684	2,22	486589998	47092000	10,33
7	ПАТ "Мотор Січ"	2077990	2240,00	4654697600	5108798000	0,91
8	ПАТ "Стахановський вагонобудівний завод"	226389510	3,08	697279691	805935000	0,87
9	ПАТ "Ясинівський коксохімічний завод"	273598680	1,42	388510126	1057721000	0,37

Проведене дослідження концептуальних складових системи формування вартості підприємства дозволило виділити класифікаційно-видові параметри вартості та розкрити напрями розвитку методів її оцінки, показати місце бухгалтерського обліку в процесах визначення вартості підприємства, що створює науково обґрунтовану основу розвитку бухгалтерського обліку як науки та як практичної діяльності, забезпечує передумови ефективного функціонування системи формування вартості підприємства в сучасних економічних умовах.

У другому розділі **"Бухгалтерська оцінка в системі формування вартості підприємства"** викладено теоретико-методологічні засади бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства, визначено концептуальні положення, стан і напрями розвитку оцінки в бухгалтерському обліку, охарактеризовано характер оцінювання асиметрії облікової інформації в показниках вартості підприємства.

Дослідження теоретико-методологічних засад бухгалтерського обліку показало, що основою для методологічних змін бухгалтерського забезпечення формування вартості підприємства є визначення місця оцінки в системі елементів методу бухгалтерського обліку. Встановлені види взаємозв'язків між елементами методу, а також між оцінкою та визначальними принципами бухгалтерського обліку, якісними характеристиками фінансової звітності забезпечують передумови методологічного розвитку системи обліку та її адаптації до процесу формування вартості підприємства.

Облікова оцінка є динамічною системою, яка постійно розвивається та вдосконалюється відповідно до умов її застосування і вимог, що висуваються до неї користувачами, у безперервному процесі її видозміни (рис. 1).

**Рис. 1. Розвиток облікової оцінки в часі
під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища**

Зростання ролі конкретних груп користувачів облікової інформації на фінансових ринках викликає зміну запитів щодо оціночної методології, яка використовується в обліку. Відповідно, розвиток системи бухгалтерських оцінок зумовлюється впливом трьох змінних: 1) господарської діяльності підприємства, що утворює набір об'єктів обліку; 2) національного облікового інституційного середовища; 3) користувачів облікової інформації, інтереси яких мають тенденцію до змін, – взаємозв'язок між якими утворює відповідну модель:

$$БОВП = f(ОГДП, НОІС, ПКОІ), \quad (2)$$

де БОВП – бухгалтерська оцінка вартості підприємства; ОГДП – особливості господарської діяльності підприємства; НОІС – національне облікове інституційне середовище; ПКОІ – потреби користувачів облікової інформації.

У сучасних умовах розвитку національної системи бухгалтерського обліку одним із ключових принципів є принцип історичної (фактичної) собівартості, який передбачає, що пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання. У працях вчених цей принцип трактується як концепція "історичної вартості" або "історичної оцінки". Достовірність історичної оцінки обґрунтовується можливістю перевірки результатів її проведення на основі первинних документів, які підтверджують процес накопичення історичної вартості, що є практично неможливим для ринкового та дохідного підходів до оцінювання.

В умовах глобалізації принцип історичної (фактичної) собівартості потребує модифікації з урахуванням вимог сучасної економічної системи та особливостей становлення економіки знань та постіндустріальної економіки, які змінюють набір об'єктів бухгалтерського спостереження під впливом нових інформаційних запитів користувачів. Проведений аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних учених та дослідників, урахування позицій розробників стандартів (IAS/IFRS, US GAAP, SSAP) і представників аудиторських компаній свідчить про їх чітку переконаність в існуванні недоліків у використанні принципу історичної (фактичної) собівартості в бухгалтерському обліку, зокрема в контексті формування інформації про вартість підприємства.

Результати проведеного дослідження підтверджують доцільність перегляду принципу історичної (фактичної) собівартості, що зумовлюється необхідністю переходу: 1) від цілей фінансової звітності, орієнтованих на оцінку результатів управління, до корисності облікової інформації для прийняття рішень; 2) від контрольної функції обліку до його інформаційної функції; 3) від надійності облікової інформації до її доцільності; 4) від пріоритету аналізу доходів і витрат до оцінки реальної вартості активів та зобов'язань підприємства; 5) від сталої системи облікових об'єктів до розширення критеріїв визнання об'єктів обліку як факторів генерування й руйнування вартості підприємства; 6) від історичної оцінки до справедливої.

У сучасних умовах з позиції використання принципу історичної (фактичної) собівартості можлива реалізація альтернативних моделей ведення бухгалтерського обліку (історична оцінка; справедлива оцінка; комбінований варіант з одночасним застосуванням історичної та справедливої оцінок). На разі в національній системі бухгалтерського обліку поширений комбінований варіант, за якого для одних об'єктів обліку використовується оцінка за історичною вартістю, а для інших – оцінка за справедливою вартістю. Така ситуація свідчить про часткову невідповідність принципу історичної (фактичної) собівартості положенням, реалізованим в національних П(С)БО і МСФЗ, що створює передумови для уточнення або заміни цього принципу.

Достовірне й обґрунтоване формування ринкової вартості підприємства забезпечується використанням справедливої вартості для оцінки активів і зобов'язань як складових вартості. Залежно від цілей користувачів облікової інформації може бути виділено декілька варіантів справедливої вартості в бухгалтерському обліку. Застосування цілеорієнтованого підходу передбачає первинне врахування цілей користувачів облікової інформації, що вимагає удосконалення оціночного інструментарію системи бухгалтерського обліку.

Прийняття ефективних інвестиційних рішень та розвиток ринку капіталів порушуються існуванням асиметрії в інформації про вартість підприємств. Досвід становлення ринкового середовища у вітчизняній господарській практиці свідчить, що асиметрія інформації стала домінуючим чинником формування інституційної структури, яка зумовлює негативні наслідки та деструктивні прояви у загальних економічних процесах. Асиметричний розподіл інформації, характерний для вітчизняного облікового середовища, знецінює прийняті рішення в галузі управління структурою капіталу.

Асиметрія проявляється у різному ступені інформаційного забезпечення груп користувачів облікової інформації, у тому числі за наявності інформації про вартість у менеджерів підприємства та її недоступності, внаслідок відсутності у звітності, для власників та потенційних інвесторів, які зацікавлені в актуальній і релевантній інформації про вартість. Ефективне вирішення проблеми асиметричності облікової інформації про вартість підприємства повинно здійснюватися за такими напрямками: 1) розширення можливостей системи бухгалтерського обліку щодо врахування факторів генерування й руйнування вартості підприємства; 2) підвищення якості інформації про вартість підприємства, що надається системою бухгалтерського обліку; 3) створення передумов для використання підприємствами прозорої облікової політики щодо вартості підприємства.

Обґрунтування методологічних положень в частині бухгалтерського забезпечення формування вартості підприємства створює наукову основу для розвитку елементів методу обліку на рівні його теорії та практики.

У третьому розділі **"Розвиток методології бухгалтерського обліку у системі формування вартості підприємства"** проведено класифікаційне дослідження факторів вартості, розкрито методологічні засади оцінки балансових показників при визначенні вартості підприємства, удосконалено порядок її формування за позабалансовими факторами, розвинуто методологічні положення щодо відображення показників вартості підприємства в бухгалтерському обліку.

Процес оцінки вартості підприємства передбачає дослідження та виокремлення факторів, що впливають на її генерування чи руйнування. Проблема обґрунтування системи оцінки факторів вартості підприємства залишається недостатньо дослідженою як з теоретичної, так і з практичної позицій. Її вирішення вимагає поєднання облікових даних з чинниками макро- та мікросередовища функціонування підприємства, статистичною й експертною інформацією про розвиток галузі та ринку, на яких здійснює діяльність суб'єкт господарювання.

Дослідження проблематики методології бухгалтерського обліку у системі формування вартості підприємства дозволило розробити новий підхід до класифікації факторів вартості. Запропонована класифікація розкриває економічний зміст вартості підприємства за такими ознаками: відносно балансу; характер впливу на вартість підприємства; рівень передбачуваності; відносно підприємства та середовища його функціонування; ступінь формалізації; вид діяльності; сфера формування; тип взаємозв'язків. Науково обґрунтована класифікація факторів вартості забезпечує застосування системного підходу до визначення ступеня впливу конкретного виду факторів на генерування чи руйнування вартості підприємства, створює основу для ефективного управління зазначеними факторами, вплив яких має комплексний характер.

Аналіз існуючих методів оцінки активів і зобов'язань при їх надходженні / виникненні, на дату балансу та при вибутті/погашенні засвідчив, що результати такої оцінки, відображені у фінансовій звітності, спричиняють суттєві відхилення між балансовою та ринковою вартостями підприємства. Використання принципу історичної (фактичної) собівартості активів та зобов'язань не дозволяє визначити справедливую оцінку балансових і позабалансових об'єктів вартості та врахувати вплив генеруючих і руйнуючих факторів, визначених специфікою середовища функціонування суб'єкта господарювання.

Проведений критичний аналіз методів оцінки активів і зобов'язань підприємства, передбачених діючим законодавством, дозволив запропонувати такі методи для визначення їх справедливої вартості: 1) оцінка вартості основних засобів, нематеріальних активів, інших необоротних активів здійснюється з використанням справедливої вартості за допомогою їх переоцінки за методом корегуючих коефіцієнтів; 2) для оборотних матеріальних активів застосовується справедлива оцінка; 3) оцінка довгострокової дебіторської заборгованості визначається за методом дисконтування грошових потоків; 4) синергетична взаємодія складових інтелектуального капіталу обраховується як дисконтована різниця між прогнозним чистим прибутком підприємства й альтернативною дохідністю капіталу за вартістю безризикових державних облігаційних зобов'язань за п'ять прогнозних років; 5) для складових

інтелектуального капіталу – людського, організаційного та клієнтського, – застосовуються кількісні та якісні методи оцінювання за наявної інформації для розрахунку; б) зобов'язання оцінюються за справедливою вартістю, що визначається відповідно до умов договору (як справедлива або вартість погашення) або за амортизованою собівартістю залежно від виду зобов'язань.

Оцінка вартості підприємства можлива за наявності уніфікованих даних, які відображають його реальний ринковий та економічний стан, ресурсний потенціал, що зумовлює потребу у модифікації облікової політики діючих підприємств. Необхідність затвердження в обліковій політиці положень щодо вибору методів оцінки вартості активів та зобов'язань, порядку їх застосування в цілях приведення вартості підприємства до рівня ринкової, забезпечується використанням розробленого Наказу про облікову політику як внутрішнього загальноприйнятого стандарту в процесах формування вартості підприємства. Ефективне формування облікової політики в частині показників вартості підприємства повинно враховувати її основні елементи при застосуванні інтегрованого підходу в розрізі організаційної, методичної та технічної складових. Розвинуті положення облікової політики виступають базовими умовами функціонування системи формування вартості підприємства, що передбачає зростання капіталу власників і гармонізацію відносин між суб'єктами інвестування.

Необхідність поглиблення та розвитку методології обліку оцінки вартості підприємства зумовлює потребу в розробці відповідного методичного забезпечення облікового відображення переоцінки бухгалтерських об'єктів, основними з яких є необоротні активи та запаси (рис. 2).

Діючий порядок відображення справедливої вартості активів є недосконалим з погляду порушення базових принципів бухгалтерського обліку, зокрема, принципу повного висвітлення, оскільки не забезпечує відображення інформації про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі. Порушення принципу відповідності доходів і витрат відбувається внаслідок включення до витрат періоду сум уцінки основних засобів або відображення у складі доходів сум дооцінки у межах попередньо здійснених уцінок. Необов'язковий характер віднесення до складу нерозподілених прибутків сум переоцінок основних засобів у частині, що з амортизована, а також методика такого віднесення (минаючи звіт про фінансові результати) викривляють дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності в частині вартості чистих активів. При цьому користувачі фінансової звітності не можуть приймати обґрунтованих рішень, оскільки фінансові результати від діяльності підприємства є заниженими, а сума нерозподіленого прибутку збільшена за рахунок інших, не відображених у звіті про фінансові результати, операцій. У процесі визначення вартості підприємства таке висвітлення інформації призводить до її неточності внаслідок зменшення прогнозованих прибутків від господарської діяльності.

Вирішенню вказаних проблем сприяє запропонована методологія бухгалтерського обліку основних засобів. Суми дооцінок та уцінок їх вартості, які пов'язані з конкретними об'єктами основних засобів та їх майбутньою економічною корисністю (як і амортизація) повинні відображатись у складі доходів і витрат підприємства пропорційно використанню окремих об'єктів основних засобів протягом періоду їх експлуатації та, відповідно, амортизації.

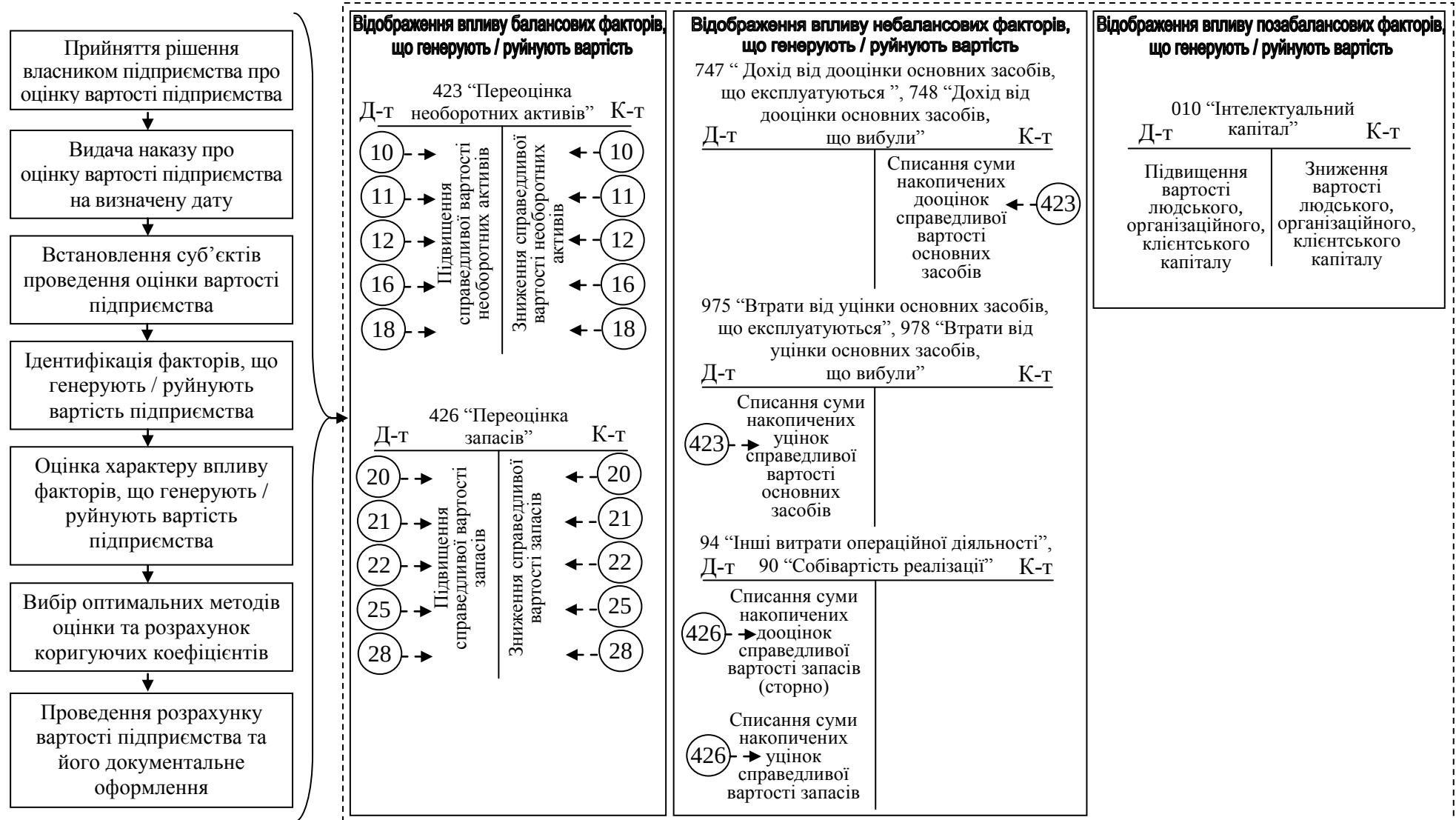

Рис. 2. Методологічна модель облікового відображення показників вартості підприємства

Переоцінка основних засобів – як уцінка, так і дооцінка – повинна відображатись у кореспонденції з рахунком 423 “Переоцінка необоротних активів”, що може бути введеним на заміну діючому субрахунку 423 “Дооцінка необоротних активів”, до якого відкриваються додаткові субрахунки у розрізі методів, використаних під час переоцінки. У кожному звітному періоді на дату нарахування амортизації підприємство повинно відповідну частину переоціненої вартості основного засобу, що обліковується на запропонованому субрахунку 423 “Переоцінка необоротних активів”, одночасно списувати у кореспонденції з рахунками обліку неопераційних доходів чи витрат.

Для підвищення аналітичності бухгалтерського обліку з метою обґрунтування прийняття ефективних економічних рішень пропонуємо виокремити субрахунки 747 “Дохід від дооцінки основних засобів, що експлуатуються”, 748 “Дохід від дооцінки основних засобів, що вибули ”, а також 975 “Втрати від уцінки основних засобів, що експлуатуються” замість діючого 975 “Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій” та 978 “Втрати від уцінки основних засобів, що вибули”. На дату вибуття з експлуатації основних засобів підприємство відображає повне списання накопичених сум переоцінок такого інвентарного об’єкта із запропонованого субрахунку 423 “Переоцінка необоротних активів” у кореспонденції з запропонованими субрахунками 748 “Дохід від дооцінки основних засобів, що вибули” (дооцінка) або 978 “Втрати від уцінки основних засобів, що вибули” (уцінка).

Запропоновані методичні засади дозволяють уникнути безпідставного завищення неопераційних доходів чи витрат підприємства у розрізі різних звітних періодів, забезпечують дотримання принципів відповідності доходів і витрат та повного висвітлення, створюють умови для відображення у балансі основних засобів за ринковою вартістю. У результаті запропонованих бухгалтерських записів підприємство формує у системі бухгалтерського обліку та у Звіті про фінансові результати інформацію щодо інвестиційних результатів у частині зміни ринкової вартості основних засобів. При цьому буде дотримано відповідний порядок формування фактичної собівартості продукції, операційних витрат, а також відображення у балансі накопичених сум переоцінок основних засобів у неамортизованій частині, що сприятиме формуванню достовірної інформації про вартість підприємства у балансі.

Потребує удосконалення методологія облікового відображення запасів підприємства. На практиці у більшості випадків основне правило оцінки запасів – “найменша вартість”, – спрощується за рахунок відмови від використання чистої вартості реалізації. Фактично запаси відображаються у звітності за історичною вартістю – первісною вартістю надходження. Основною проблемою застосування оцінки за найменшою з двох вартостей – собівартістю чи справедливою вартістю – є її спрямування лише в бік зниження вартості запасів чи визнання понесених витрат. При цьому збільшення вартості запасів чи отримання доходів не визнається. Зазначена невідповідність викликана застосуванням принципу обачності та суперечить принципу відповідності доходів і витрат в частині визнання доходів, оскільки збитки визнаються до закінчення процесу визнання доходів і перед операціями продажу запасів.

Заснована на некоректному використанні принципу обачності діюча методика оцінки запасів у фінансовій звітності спричиняє заниження сукупної вартісної оцінки чистих активів підприємства, а відповідно, і його вартості в цілому, що є особливо актуальним в умовах середнього та високого рівня інфляції. Таке заниження у

більшості випадків не може завдати шкоди кредиторам, проте надає недостовірні дані акціонерам і потенційним інвесторам через недостовірне відображення інформації про вартість запасів у фінансовій звітності.

Для облікового відображення визначеної справедливої вартості запасів підприємства слід ввести субрахунок 426 "Переоцінка запасів" (для обліку операцій з дооцінки/уцінки), що забезпечить регулюючу функцію у процесах відображення реальної вартості активів підприємства у Балансі та формування достовірних даних про доходи і витрати у Звіті про фінансові результати у розрізі звітних періодів. Будь-яка зміна вартості запасів повинна відображатись у кореспонденції з субрахунком 426 "Переоцінка запасів". При вибутті запасів сума накопичених переоцінок, що стосуються конкретного їх виду, списується у кореспонденції з рахунками обліку доходів чи витрат. Відображення у фінансовій звітності вартості запасів за ринковими цінами (цінами, за якими аналогічні запаси можна придбати) не викликатиме завищення їх оцінки. При цьому особи, відповідальні за формування фінансової звітності, за підтвердження її повноти та достовірності, не повинні бути зацікавленими й упередженими.

Проведений критичний аналіз методологічних засад відображення в бухгалтерському обліку позабалансових показників вартості підприємства, засвідчив, що розглянуті методики бухгалтерського обліку окремих складових інтелектуального капіталу, а також інші існуючі методики з цього питання не надають його комплексної оцінки для формування адекватного інформаційного забезпечення користувачів у частині показників вартості інтелектуального капіталу, таких його складових як людський, організаційний та клієнтський, не дозволяють визначити їх вплив на вартість підприємства. Для систематизації та узагальнення інформації щодо реальної вартості інтелектуального капіталу слід використовувати запропонований позабалансовий рахунок 010 "Справедлива вартість інтелектуального капіталу" з відповідною аналітикою. Вартість вказаних об'єктів слід відображати в системі позабалансового обліку з урахуванням обсягів понесених витрат на формування людського, організаційного та клієнтського капіталу, спрямованих на досягнення конкурентних переваг підприємства.

Унаслідок відсутності типових форм первинних документів з оцінки вартості підприємства має місце фрагментарність даних щодо показників і факторів вартості, які містяться у звітності підприємства. Це перешкоджає адекватній оцінці рівня розвитку бізнесу, його інвестиційної місткості та погіршує конкурентну позицію суб'єкта господарювання. Складність процесу оцінки вартості підприємства, багаторівневості застосування оціночних процедур, численність корегуючих заходів вимагають розробки відповідної системи їх документального й звітного забезпечення.

Для відображення змін у вартості активів та зобов'язань підприємства внаслідок впливу генеруючих/руйнуючих факторів рекомендуємо складати Коригувальну відомість вартості активів та зобов'язань. Розроблена форма містить інформацію щодо проведених коригувань вартості активів і зобов'язань за звітний період та є основою для підготовки звітності про оцінку вартості підприємства.

Запропоновані система рахунків й методологічні підходи до формування показників вартості підприємства в частині активів і зобов'язань дозволять посилити інформаційні та контрольні функції бухгалтерського обліку, підвищити глибину

аналітичних даних, забезпечать створення інформаційного базису для виявлення впливу факторів на вартість активів та зобов'язань, сприятимуть упорядкуванню облікової інформації в системі формування вартості підприємства.

У четвертому розділі **"Розкриття інформації про вартість підприємства в бухгалтерській звітності"** представлено дослідження проблем відображення інформації про вартість підприємства у фінансовій звітності за П(С)БО, обґрунтовано порядок формування внутрішньої звітності про вартість підприємства як інформаційної основи управління, розроблено нові моделі відображення вартості підприємства у фінансовій звітності за МСФЗ.

Ефективність управління факторами вартості підприємства залежить від якості бухгалтерської звітності як важливої складової загальної системи інформаційного забезпечення управлінських рішень. Надання звітної інформації про ринкову вартість підприємства може забезпечуватися підготовкою фінансової або внутрішньої звітності.

Розкриття у фінансовій звітності підприємства лише часткової інформації, яка надає змогу оцінити його вартість, спричиняє перешкоди для прогнозування потенціалу його подальшого розвитку, неспроможність побудови відповідної інформаційної моделі, її низьку релевантність.

Цілям забезпечення надання релевантної інформації різним групам користувачів слугують запропонований порядок коригування структури бухгалтерського балансу в частині відображення результатів переоцінки необоротних та оборотних активів, відображення доходів і витрат у частині переоцінки вартості активів, а також розширення змісту Приміток до річної фінансової звітності шляхом розкриття інформації про: фактори, що генерують / руйнують вартість підприємства та результати їх впливу; вартість інтелектуального капіталу та методика його розрахунку; оцінку ризиків визначення вартості підприємства.

Вплив позабалансових факторів на генерування / руйнування вартості сприяє системному перегляду внутрішньої і зовнішньої звітності про вартість підприємства, її класифікацію та розширення відповідно до зростаючих інформаційних запитів користувачів. Для уникнення асиметричності інформації до Приміток до річної фінансової звітності слід включати інформацію про вартість підприємства. Використання такого типу приміток підвищуватиме ефективність прийняття економічних рішень.

Відсутність окремої внутрішньої звітності, яка б надавала в систематизованому вигляді інформацію для потреб формування вартості підприємства, створює перешкоди для аналізу розвитку факторів, що її генерують. Це обумовлює інформаційний дисбаланс у процесах прийняття управлінських рішень. Вирішення вказаних проблем забезпечується розширенням вимог до побудови (стандартизація, доказовість, прогнозованість, специфічність), удосконаленням порядку складання і подання системи внутрішньої звітності. Запропонована система внутрішньої звітності про вартість підприємства включає Прогнозний звіт про вплив генеруючих та руйнуючих факторів на зміну вартості підприємства, Зведену накопичувальну відомість відхилень балансової вартості активів, зобов'язань та позабалансових об'єктів підприємства від ринкової, Зведену відомість здійснених коригувань балансової вартості активів, зобов'язань та позабалансових об'єктів підприємства, Звіт про вартість підприємства. Складання внутрішньої звітності дозволяє отримати вартісне вираження впливу

факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, виявити шляхи оптимізації наслідків прояву ризиків діяльності суб'єкта господарювання та має включати такі послідовні етапи (рис. 3).

Рис. 3. Порядок складання внутрішньої звітності про вартість підприємства

Відсутність обґрунтованих уніфікованих вимог щодо змісту та подання інформації в узагальнюючому документі про вартість підприємства спричиняє непорівнянність інформації, що надається у висновках про ринкову вартість підприємства, та перешкоджає прийняттю ефективних інвестиційних рішень. Розроблене Положення щодо порядку узагальнення результатів оцінки вартості підприємства розкриває перелік основних розділів Звіту про вартість підприємства, вимоги до його складання та подання. Використання в практиці діяльності вітчизняних підприємств запропонованого положення сприятиме уніфікації структури та методів оцінки вартості підприємства, оптимізації процесів підготовки та подання звітності про вартість, врегулюванню відповідальності підприємства в частині результатів здійсненої оцінки його вартості.

Розширення сфери використання фінансової звітності вітчизняних підприємств забезпечується її складанням відповідно до вимог МСФЗ. Вітчизняні підприємства можуть застосовувати різні підходи до гармонізації фінансової звітності з міжнародними стандартами: трансформацію (статті фінансової звітності, складеної відповідно до національних стандартів, рекласифікуються відповідно до положень МСФЗ) та конверсію (паралельне ведення обліку за національними стандартами та за вимогами МСФЗ). Запропоновані методичні засади поетапної трансформації фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ у частині показників вартості підприємства ґрунтуються на застосуванні справедливої оцінки активів, зобов'язань і позабалансових показників вартості, що створює нові можливості розвитку економічної діяльності підприємств.

Використання розроблених методологічних положень щодо формування звітної інформації про вартість підприємства та розроблена внутрішня звітність щодо вартості підприємства для цілей управління уможлиблюють досягнення необхідної повноти інформаційного забезпечення різних категорій користувачів з урахуванням процедур трансформації фінансової звітності про вартість підприємства відповідно до вимог МСФЗ.

У п'ятому розділі **"Формування вартості підприємства у системі обліково-аналітичного забезпечення економічних рішень"** запропоновано якісно нову методологічну концепцію формування вартості підприємства, розвинуто процес коригування вартості підприємства на фактори ризику з використанням експертних методів оцінювання, розроблено методичний підхід до аналізу показників вартості підприємства у системі прийняття економічних рішень.

Дослідження проблематики оцінки вартості підприємства в системі прийняття економічних рішень засвідчило відсутність чітко встановлених критеріїв та обмежень застосування різних методів оцінки, недостатнє обґрунтування математичних змінних й нечітку інтерпретацію одержаних результатів і параметрів їх достовірності, що ускладнює розуміння користувачами результатів оцінки вартості підприємства. У зв'язку з цим формальне застосування наявних методів оцінки вартості підприємства призводить до отримання нерелевантної інформації, неприйнятної для прийняття обґрунтованих економічних рішень.

Розроблена концепція визначення вартості підприємства (рис. 4) включає три базові компоненти (відкориговану справедливу вартість чистих активів, дисконтовану різницю між прогнозованим чистим прибутком та альтернативною вартістю капіталу за рівнем безризикових вкладень, оцінений ризик визначення вартості). Розрахунок ринкової вартості підприємства в межах запропонованої концепції здійснюється за такою формулою:

$$V_t = \left(NAV_t + \sum_{i=1}^I \frac{E_t \left[\frac{NI_i}{NAV_i} - r_e \right] NAV_t}{(1+r_e)^i} \right) \cdot R_t, \quad (3)$$

де V_t – ринкова вартість підприємства в момент часу t (момент визначення вартості підприємства); NAV_t – відкоригована вартість чистих активів в момент часу t ; E_t – очікувані розрахункові значення, що базуються на прогнозних даних, доступних у момент часу t ; NAV_i – вартість чистих активів у прогнозному періоді з урахуванням одержаного прибутку; NI_i – чистий прибуток у прогнозному періоді; r_e – вартість власного капіталу; R_t – оцінений ризик діяльності в момент часу t ; i – підрядковий індекс, що відносить показник до періоду прогнозування, $i = \overline{1, I}$, I – горизонт прогнозування.

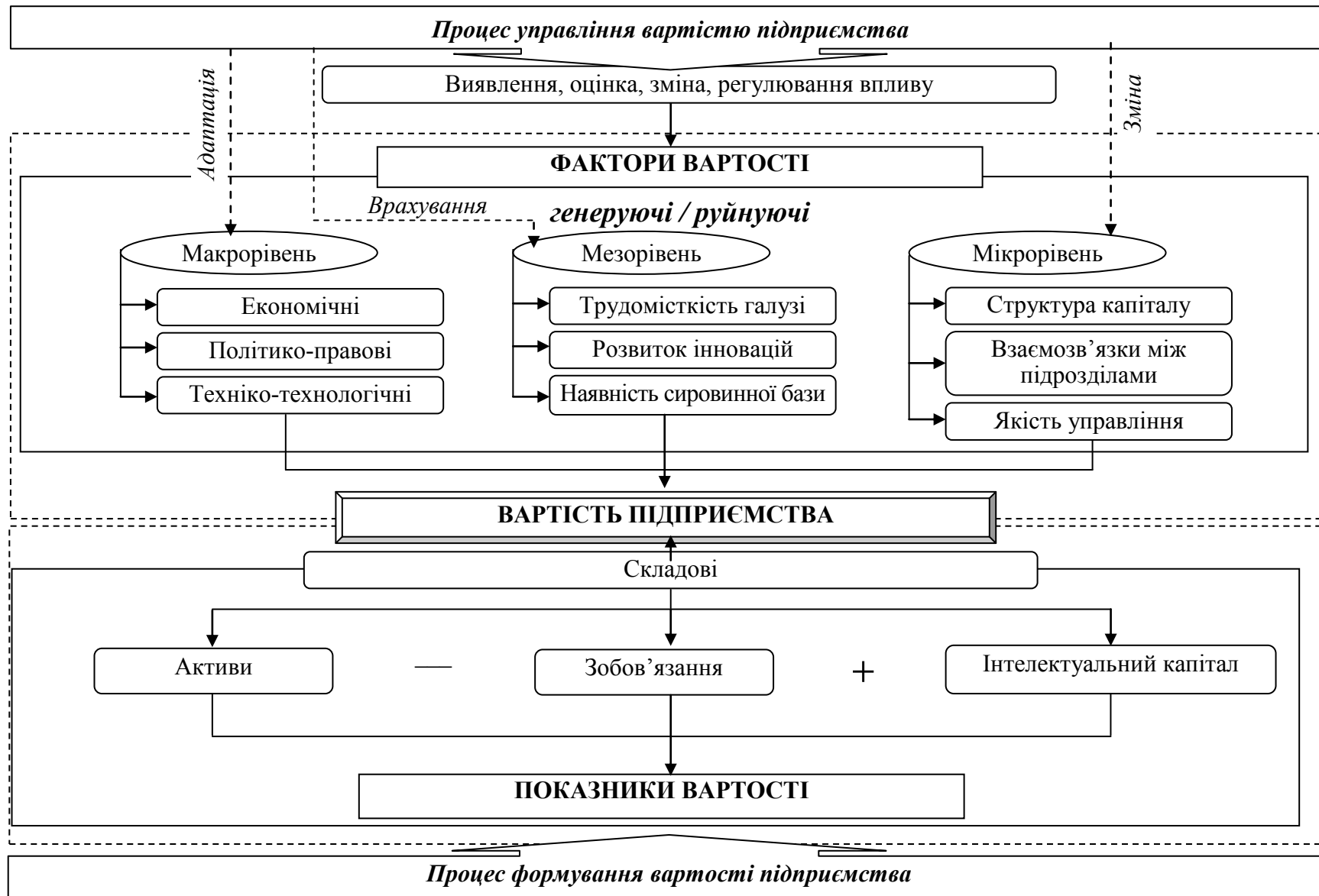

Рис. 4. Система формування та управління вартістю підприємства

Використання зазначеної концепції дозволяє уникнути завищення чи заниження ринкової вартості підприємства та забезпечити надання достовірної й релевантної інформації потенційним власникам щодо реальної ринкової вартості суб'єкта господарювання, визначеної на основі даних бухгалтерського обліку. Для практичної апробації представлених методичних засад визначення ринкової вартості проведено розрахунки для трьох підприємств: ПАТ "Мотор Січ", ПАТ "Іскра", ПАТ "Львівський завод радіоелектронної медичної апаратури", що дозволило виявити макро-, мезо- та мікрофактори генерування / руйнування вартості, провести порівняльний аналіз показників ринкової рентабельності. Новий концептуальний підхід до визначення ринкової вартості підприємства дозволив розрахувати відповідні фінансові показники для ПАТ "Іскра" (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок ринкової вартості ПАТ "Іскра" станом на 31.12.2012 року

Показник	Роки					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Чистий прибуток (збиток) фактичний, тис. грн.	2491,00	x	x	x	x	x
Чистий прибуток (збиток) прогнозований, тис. грн.	x	10420,52	14566,3	19490,23	25192,31	31672,54
Рентабельність власного капіталу, %	2,41	10,07	14,45	19,10	23,66	27,96
Вартість власного капіталу, %	x	12,94	12,94	12,94	12,94	12,94
Вартість чистих активів, тис. грн.	103447,00	103447,00	100821,25	102043,96	106467,23	113284,40
Ставка дисконтування, %	x	112,94	127,55	144,06	162,70	183,75
Дисконтована різниця між чистим прибутком (збитком) і вартістю власного капіталу, тис. грн.	x	-2625,75	1222,71	4423,27	6817,17	8454,80
Ринкова вартість підприємства, тис. грн.	121739,20	x	x	x	x	x

Нехтування позабалансовими факторами у процесі оцінки вартості підприємства перешкоджає реалізації ефективної стратегії його розвитку. У межах розробленої концепції визначення ринкової вартості підприємства синергетичну взаємодію складових інтелектуального капіталу слід обчислювати як дисконтовану різницю між прогнозним чистим прибутком та альтернативною дохідністю капіталу за вартістю безризикових державних облігаційних зобов'язань за п'ять прогнозних років (на відміну від повного обсягу фактично одержаного чистого прибутку, прогнозованого чистого прибутку та продовженої вартості), що створює обґрунтовану основу для прийняття інвестиційних рішень.

Неврахування факторів ризику в процесі оцінки вартості підприємства, нехтування зовнішніми ризиками при опрацюванні алгоритмів формування вартості обумовлює необґрунтованість результатів оцінки показників вартості підприємства. Вирішення вказаних проблем забезпечується ефективним розвитком підсистеми управління ризиками оцінки вартості підприємства та вимірюванням ризик-факторів, які негативно впливають на зміну вартості підприємства.

Багатозначні та якісно непорівнювані показники, що визначаються за допомогою різних методів оцінки ризику визначення вартості підприємства, не є загальноприйнятими, що викликає об'єктивну необхідність застосування експертних

методів. Визначення ймовірності виникнення та вимірювання ризиків для коригування показників вартості підприємства слід здійснювати за запропонованим методичним підходом до оцінки факторів ризику з використанням експертного методу. Розроблений методичний підхід дозволяє кількісно оцінити ступінь ризику оцінки вартості підприємства, що визначається макро-, мезо- та мікросередовищем, сприяє зменшенню негативного впливу ризиків, забезпечує реалізацію превентивної функції підсистеми управління ризиками оцінки вартості підприємства та є однією з передумов стабільного розвитку діяльності суб'єкта господарювання.

Недостатнє вивчення аналітичних показників вартості підприємства та обґрунтування методичних підходів до їх обчислення викликає зниження рівня надійності та достовірності результатів її оцінки. Запропоновані напрями комплексного аналізу показників ринкової вартості підприємства передбачають загальну оцінку фінансового стану підприємства та оцінку його ринкової рентабельності, забезпечують повноту та достовірність показників вартості підприємства та оцінку специфічних показників ринкової вартості як основи прийняття виважених економічних рішень за даними системи бухгалтерського обліку.

Існуючі підходи до оцінки ефективності інвестиційних вкладень переважно спрямовані на проведення порівняльного фінансового аналізу діяльності підприємств та не адаптовані до процесу оцінки вартості підприємства як об'єкта купівлі-продажу. Запропонована система показників ринкової рентабельності підприємства передбачає розрахунок відносних показників (загального коефіцієнта ринкової рентабельності, коефіцієнтів операційної, фінансової та інвестиційної ринкової рентабельності, коефіцієнтів ринкової віддачі чистих активів та інтелектуального капіталу, показників структури ринкової вартості підприємства), що забезпечують поєднання показників рентабельності діяльності та рентабельності капіталу, можливість визначення ймовірних втрат капіталу й можливість оцінки ринкової рентабельності з урахуванням різних видів господарської діяльності та в цілому сприяють розвитку теоретико-методичних засад аналізу господарської діяльності.

Розвинуті методологічні засади процесу оцінки вартості підприємства забезпечуються розробленою методологічною концепцією оцінки вартості підприємства, удосконаленням порядку коригування вартості підприємства на оцінені ризики, а також запропонованим методичним підходом до аналізу показників вартості підприємства як основи прийняття економічних рішень.

ВИСНОВКИ

У дисертації розроблено теоретичні, методологічні організаційні й практичні положення бухгалтерського обліку активів, зобов'язань, небалансових та позабалансових об'єктів на основі концепції справедливої оцінки як інструменту системи формування вартості підприємства й передумови розвитку вітчизняного ринку капіталів. Результати дослідження теоретичних і методологічних положень бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства дозволили сформулювати такі висновки:

1. Динамічні зміни у національній системі бухгалтерського обліку вимагають підвищення її відповідності вимогам концепції формування вартості підприємства, що зумовлюється відсутністю належного наукового обґрунтування напрямів адаптації

облікової системи до сучасних економічних умов. Запропонований підхід до розвитку бухгалтерського обліку як визначальної складової системи формування вартості підприємства реалізований на теоретичному (уточнення існуючих та впровадження нових принципів і завдань обліку) і методологічному (розширення кількості об'єктів бухгалтерського обліку та удосконалення підходів до їх оцінки; переорієнтація облікової політики підприємства; уточнення методичних засад облікового відображення; вертикальне (включення нових об'єктів) і горизонтальне (додавання нефінансових показників) розширення бухгалтерської звітності; виокремлення й оцінка ризиків процесу визначення вартості; комплексне аналітичне забезпечення) рівнях, що дозволяє зорієнтувати національну систему бухгалтерського обліку на ефективне управління вартістю підприємств.

2. Удосконалення бухгалтерського обліку в контексті забезпечення вимог системи формування вартості підприємства потребує створення єдиного підходу до розуміння вартості підприємства, узгодження підходів до вирішення проблем формування вартості, розроблених представниками різних економіко-теоретичних шкіл. Множинність варіантів визначення вартості підприємства через оцінку понесених витрат, ціни чи цінності вимагає створення відповідного теоретико-методологічного інструментарію. Для вирішення вказаної проблеми запропоновано трактувати поняття "вартість підприємства" як об'єктивну величину, що відображає цінність підприємства як специфічного товару для потенційного покупця та формується на певну дату в економічному середовищі з використанням облікової та ринкової інформації для здійснення договору купівлі-продажу на активному ринку.

Розширена класифікація видів вартості підприємства для потреб бухгалтерського обліку побудована за такими ознаками: економіко-теоретичне розуміння вартості; суб'єкти, для яких здійснюється оцінка вартості підприємства; подальші перспективи діяльності підприємства; метод оцінки, що використовується; відношення до системи бухгалтерського обліку; порядок розрахунку; врахування концепції справедливості. Така класифікація забезпечує передумови розвитку системи бухгалтерського обліку для ефективного формування вартості підприємства.

3. Проведений аналіз наукових підходів і практичної діяльності свідчить про відсутність належних розробок щодо моделювання системи формування вартості підприємства на основі обліково-аналітичного забезпечення. Розроблені теоретико-методологічні засади процесу формування вартості підприємства розкривають його інтеграційну залежність від основних етапів циклу формування й управління вартістю суб'єктів господарювання та забезпечують наукове обґрунтування використання вартісно-орієнтованого бухгалтерського обліку для реалізації ефективної інвестиційної стратегії розвитку підприємства.

4. В умовах підвищення ролі окремих груп користувачів облікової інформації на фінансовому ринку та зміни їх запитів потребує відповідного розвитку облікова методологія. Запропонований теоретико-методичний підхід до оцінки рівня адекватності системи бухгалтерського обліку потребам користувачів інформації про вартість підприємства ґрунтується на розробленій методиці визначення рівня відповідності системи бухгалтерського обліку, яка відображає існуючі диспропорції між оцінкою вартості підприємства на основі прийнятої облікової методології та на

основі аналізу очікувань ринку і, як результат, дає можливість своєчасно удосконалити діючі на підприємстві облікові підходи та методи. Зазначені розробки сприяють підвищенню релевантності облікової інформації в частині показників вартості підприємства, що надається зовнішнім користувачам.

5. Розвиток системи формування вартості підприємства передбачає необхідність реалізації внутрішньосистемних зв'язків в обліковій методології. Позиціонування оцінки в системі елементів методу бухгалтерського обліку шляхом встановлення взаємозв'язків як між самими елементами, так і між оцінкою та визначальними принципами бухгалтерського обліку, якісними характеристиками фінансової звітності створює основу для методологічних змін у діючій обліковій системі в умовах її адаптації до сучасних вимог управління капіталом.

6. Необхідність достовірного визначення вартості підприємства потребує відповідного розвитку теоретичних основ бухгалтерської оцінки. Сформована концепція застосування історичної та справедливої оцінки вартості облікових об'єктів за різних підходів, виходячи з інформаційних потреб користувачів (історична оцінка; справедлива оцінка як основна альтернатива історичній оцінці; комбінований варіант, що передбачає одночасне застосування історичної та справедливої оцінки), дозволяє побудувати набір альтернативних систем обліково-аналітичного забезпечення формування вартості підприємства.

7. Дослідження теоретичних основ асиметричності інформації та врахування існуючих проблем у сфері облікового забезпечення формування вартості підприємства підтвердили доцільність розгляду інформаційної асиметрії як надання різних обсягів даних окремим групам користувачів для цілей формування вартості підприємства. Розвинені теоретико-методологічні засади визначення асиметрії облікової інформації про вартість підприємства дозволили виділити напрями її мінімізації (розширення можливостей системи бухгалтерського обліку щодо врахування факторів генерування й руйнування вартості підприємства; створення передумов для застосування прозорої облікової політики; підвищення повноти бухгалтерської інформації про вартість підприємства) як основи функціонування системи формування вартості підприємства й розвитку ринку капіталів.

8. Ефективність процесів облікового вимірювання факторів вартості підприємства залежить від побудови їх системи з урахуванням науково обґрунтованих класифікаційних ознак. Розроблена класифікація факторів, що впливають на вартість підприємства, включає такі ознаки: відносно балансу; характер впливу на вартість підприємства; рівень передбачуваності; відносно підприємства та середовища його функціонування; ступінь формалізації; вид діяльності; сфера формування; тип взаємозв'язків. Така класифікація забезпечує системність процесів визначення ступеня впливу факторів за їх видами та становить основу формування підходів до облікового відображення наслідків такого впливу.

9. Необхідність поглиблення та розвитку методології обліку для цілей оцінки вартості підприємства зумовлює потребу в розробці відповідного бухгалтерського забезпечення. Запропонований методологічний підхід до оцінки та облікового відображення балансових, небалансових (справедлива оцінка необоротних та оборотних активів, оцінка складових власного капіталу, доходів і витрат з дотриманням бухгалтерських принципів відповідності, обачності та повного

висвітлення) та позабалансових (визначення та облікове відображення вартості інтелектуального капіталу) показників забезпечує дотримання бухгалтерських принципів відповідності, обачності та повного висвітлення з використанням рахунків 423 "Переоцінка необоротних активів", 426 "Переоцінка запасів", 747 "Дохід від дооцінки основних засобів, що експлуатуються", 748 "Дохід від дооцінки основних засобів, що вибули", а також 010 "Справедлива вартість інтелектуального капіталу".

Запропонована система рахунків і методичні засади відображення формування та зміни складових вартості підприємства в частині активів, зобов'язань, фінансових результатів та інтелектуального капіталу дозволяють посилити інформаційні та контрольні функції бухгалтерського обліку, поглибити аналітичність даних, забезпечують інформаційне підґрунтя для виявлення негативного впливу факторів на вартість активів та зобов'язань, сприяють упорядкуванню облікової інформації в системі формування вартості підприємства.

10. Підвищення повноти інформаційного забезпечення різних категорій користувачів у частині впливу генеруючих і руйнуючих факторів на вартість підприємства потребує розширення змісту Балансу та Приміток до річної фінансової звітності. Розвинені концептуальні засади відображення результатів оцінювання вартості підприємства у фінансовій звітності розкривають порядок коригування структури бухгалтерського балансу щодо відображення результатів переоцінки необоротних та оборотних активів, відображення доходів і витрат від неопераційної діяльності в частині переоцінки вартості активів. Розширення змісту Приміток до річної фінансової звітності передбачає розкриття інформації за такими аспектами: фактори генерування/руйнування вартості підприємства та результати їх впливу; вартість інтелектуального капіталу та методика його розрахунку; оцінка ризиків визначення вартості підприємства, що в цілому забезпечує збільшення інформативності фінансової звітності та сприяє виконанню облікового завдання формування вартості підприємства.

11. Складність процесу оцінки вартості підприємства, багаторівневність застосування оціночних процедур, численність корегуючих заходів вимагають розробки відповідної системи його документального та звітного забезпечення. У дослідженні запропонована система внутрішньої звітності про вартість підприємства (Прогнозний звіт про вплив генеруючих та руйнуючих факторів на зміну вартості підприємства, Зведена накопичувальна відомість відхилень балансової вартості активів, зобов'язань та позабалансових об'єктів підприємства від справедливої, Зведена відомість здійснених коригувань балансової вартості активів, зобов'язань та позабалансових об'єктів підприємства, Звіт про вартість підприємства), а також методика формування, вимоги до структури та змісту (стандартизація, доказовість, прогнозованість, специфічність) цієї внутрішньої звітності. Використання пропонованих форм звітності дозволяє своєчасно ідентифікувати ключові фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, які генерують чи руйнують вартість підприємства, встановити й контролювати гранично допустимий рівень впливу цих факторів з метою управління останніми.

12. Адаптація фінансової звітності вітчизняних підприємств до вимог міжнародних стандартів дозволяє зменшити інвестиційні ризики, забезпечити прозорість та зрозумілість звітних даних, поглибити міжнародне співробітництво в

галузі економічної діяльності. Запропоновані методичні засади поетапної трансформації фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ в частині показників вартості підприємства на основі справедливої оцінки активів, зобов'язань та позабалансових об'єктів і з урахуванням запропонованих методологічних змін в обліковому відображенні короткострокових та довгострокових активів забезпечують зрозумілість та високу інформаційну місткість фінансової звітності, порівнянність звітності підприємств-нерезидентів, сприяють активізації міжнародних бізнес-відносин.

13. Покращення розуміння результатів оцінювання вартості підприємства різними категоріями користувачів зумовлюється належним обґрунтуванням й чіткою інтерпретацією одержаних результатів та параметрів їх достовірності. Розроблена концепція формування вартості підприємства на основні послідовного використання трьох базових компонентів – відкоригованої справедливої вартості чистих активів, дисконтованої різниці між прогнозованим чистим прибутком та альтернативною вартістю капіталу, оціненого ризику визначення вартості – дозволяє мінімізувати асиметричність облікової інформації, забезпечує надання достовірних та релевантних даних щодо реальної ринкової вартості суб'єкта господарювання, створює основу формування системи заходів для ефективного управління нею.

14. Різноманітність підходів щодо визначення структури інтелектуального капіталу та кількісної оцінки його складових, складність визначення його справедливої вартості внаслідок нематеріальної природи перешкоджають достовірній оцінці позабалансових складових вартості підприємства. Запропонована методика визначення й облікового відображення вартості інтелектуального капіталу підприємства ґрунтується на розробленій концепції формування ринкової вартості підприємства та передбачає врахування синергетичної взаємодії складових інтелектуального капіталу, що повинен обчислюватись як дисконтована різниця між прогнозним чистим прибутком та альтернативною дохідністю капіталу за вартістю безризикових державних облігаційних зобов'язань за п'ять прогнозних років. Розрахована вартість інтелектуального капіталу відображається на позабалансових рахунках обліку, що в цілому створює обґрунтовану основу для прийняття ефективних інвестиційних та кадрових рішень.

15. Достовірність результатів оцінювання показників вартості підприємства залежить від повноти врахування факторів ризику. Удосконалені теоретико-методичні підходи до виявлення факторів ризику достовірності визначення вартості підприємства, які формуються макро-, мезо- й мікросередовищем, та обґрунтована можливість і доцільність оцінки впливу факторів ризику на вартість підприємства з використанням експертного методу дозволяють оперативно враховувати динамічну зовнішню та внутрішню ринкову кон'юнктуру в процесах формування вартості підприємства, забезпечуючи реалізацію превентивної функції підсистеми управління ризиками визначення вартості підприємства.

16. Високий ступінь надійності та достовірності результатів оцінки вартості підприємства забезпечується належним методичним підґрунтям аналізу показників вартості підприємства. Сформовані теоретико-методичні засади аналітичного забезпечення системи формування вартості підприємства ґрунтуються на використанні показників оцінки ринкової рентабельності у складі загального коефіцієнта ринкової рентабельності, коефіцієнтів операційної, фінансової та

інвестиційної ринкової рентабельності, коефіцієнтів ринкової віддачі чистих активів та інтелектуального капіталу, показників структури ринкової вартості підприємства. Запропонований порядок здійснення комплексного аналізу показників ринкової вартості підприємства (загальна оцінка фінансового стану та оцінка ринкової рентабельності підприємства) створює передумови для вдосконалення концептуально-методологічної основи розвитку аналітичного забезпечення системи формування вартості підприємства.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Корягін М. В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції : [моногр.] / М. В. Корягін. – Львів : ЛКА, 2012. – 402 с. – 22,68 друк. арк.
2. Корягін М. В. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання : [моногр.] / за заг. ред. д.е.н., проф. М. Г. Білопольського ; Макіївський економ.-гуман. ін.-т. – Донецьк: Східний вид. дім, 2012. – С. 115–122. – 1,0 друк. арк.
3. Корягін М. В. Стан та перспективи розвитку фінансової системи України : [моногр.] / під ред. д.е.н., проф. О. О. Непочатенко – Умань : Видавець "Сочінський", 2012. – С. 9–16. – 1,0 друк. арк.
4. Корягін М. В. Грошово-кредитне регулювання у змішаних і транзитивних економіках: методи, інструменти та ефективність : [моногр.] / М. В. Корягін, Г. І. Башнянин, Я. С. Лапчук, О. Ю. Носов, Ю. І. Турянський. – Львів : ЛКА, 2009. – С. 123–184. – 4,1 друк. арк.

Статті у наукових фахових виданнях:

5. Корягін М. В. Варіанти визначення трансфертних цін в системі управлінського обліку на промислових підприємствах України / М. В. Корягін, А. В. Озеран // Вісник Житомирського інженерно-технологічного інституту. Серія: Економічні науки. – 2000. – № 11. – С. 91–93. – 0,4 друк. арк. (особисто автору належить 0,2 друк. арк.: запропоновано варіанти визначення ціни у системі управлінського обліку як складової системи формування вартості).
6. Корягін М. В. Первинний облік консервації основних фондів / М. В. Корягін, В. О. Озеран // Вісник Житомирського інженерно-технологічного інституту. Серія: Економічні науки. – 2002. – № 19. – С. 214–218. – 0,4 друк. арк. (особисто автору належить 0,2 друк. арк.: розкрита методика документування основних засобів як об'єктів обліку та складових вартості підприємства).
7. Корягін М. В. Методика відображення окремих господарських операцій у звіті про рух грошових коштів / М. В. Корягін, О. С. Височан // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 9. – С. 6–17. – 1,65 друк. арк. (особисто автору належить 0,8 друк. арк.: наведений порядок формування фінансової звітності в частині відображення операцій з руху грошових коштів).
8. Корягін М. В. Звіт про рух грошових коштів: вітчизняний та міжнародний підходи / М. В. Корягін, О. С. Височан // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. – 2003. – № 484. – С. 104–109. – 0,5 друк. арк. (особисто автору належить 0,25 друк. арк.: проаналізовано відмінності вітчизняної й міжнародної фінансової звітності).
9. Корягін М. В. Взаємозв'язок звіту про рух грошових коштів з іншими формами звітності та типологія помилок при його складанні / М. В. Корягін,

О. С. Височан // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 2. – С. 31–37. – 0,7 друк. арк. (особисто автору належить 0,35 друк. арк.: розглянуті облікові аспекти помилкового відображення операцій з руху грошових коштів та наведені шляхи їх уникнення).

10. Корягін М. В. Вплив організаційно-правових форм підприємств на структуру власного капіталу / М. В. Корягін, Н. М. Воськало // Формування ринкової економіки в Україні. – Науковий збірник Львівського національного університету ім. Івана Франка. – 2005. – Вип. 15. – Ч. 2. – С. 159–162. – 0,4 друк. арк. (особисто автору належить 0,2 друк. арк.: проаналізовано вплив на структуру власного капіталу факторів макросередовища, у тому числі норм законодавчого регулювання розмірів статутного капіталу та розміру чистих активів підприємства).

11. Корягін М. В. Актуальні питання визнання та обліку еквівалентів грошових коштів в Україні / М. В. Корягін, О. С. Височан // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 2. – С. 27–34. – 0,9 друк. арк. (особисто автору належить 0,45 друк. арк.: розглянуті проблемні питання визнання еквівалентів грошових коштів як об'єктів обліку вартості).

12. Корягін М. В. Облік зменшення статутного капіталу товариств / М. В. Корягін, Н. М. Воськало // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 577. – С. 185–189. – 0,5 друк. арк. (особисто автору належить 0,25 друк. арк.: запропонований порядок відображення в системі рахунків зменшення статутного капіталу підприємства).

13. Корягін М. В. Сегментація процесу контролю за наявністю і рухом грошових коштів та їх еквівалентів / М. В. Корягін, О. С. Височан // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". – 2007. – Вип. 22. – Ч. II. – С. 169–175. – 0,7 друк. арк. (особисто автору належить 0,3 друк. арк.: запропонований порядок організації контролю за рухом грошових коштів як складової системи управління підприємства).

14. Корягін М. В. Облік, аналіз і контроль розрахунків за податками і платежами в системі управління підприємством / М. В. Корягін, М. Є. Брич // Економічний аналіз : зб. наук. праць кафедри екон. аналізу Тернопільського національного економічного університету. – 2010. – Вип. 6. – С. 251–254. – 0,5 друк. арк. (особисто автору належить 0,3 друк. арк.: визначені роль та значення обліково-аналітичного забезпечення розрахунків за податками і платежами в системі управління підприємством).

15. Корягін М. В. Облікова класифікація основних засобів в системі управління підприємства / М. В. Корягін, Н. О. Сарахман // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". – 2010. – Вип. 29. – Ч. 2. – С. 33–36. – 0,5 друк. арк. (особисто автору належить 0,3 друк. арк.: розглянута класифікація основних засобів як основа організації їх обліку).

16. Корягін М. В. Аспекти ведення бухгалтерського обліку інших заохочувальних та компенсаційних виплат персоналу / М. В. Корягін, О. О. Попкова // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. – 2011. – Вип. 21.6. – С. 211–215. – 0,5 друк. арк. (особисто автору належить 0,25 друк. арк.: визначені напрями удосконалення методики обліку розрахунків з працівниками підприємства).

17. Корягін М. В. Структура фонду оплати праці як основа організації бухгалтерського обліку / М. В. Корягін, О. О. Попкова // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2012. – № 721. – С. 114–119. – 0,6 друк. арк. (особисто автору належить 0,3 друк. арк.: розглянуті особливості регулювання

бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці у різних країнах та запропоновані варіанти його вдосконалення в Україні).

18. Корягін М. В. Підходи до визначення поняття вартості підприємства та їх розвиток / М. В. Корягін // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2012. – № 722. – С. 121–126. – 0,8 друк. арк.

19. Корягін М. В. Електронні гроші: особливості використання та бухгалтерський облік / М. В. Корягін, Р. Р. Ліва // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. – 2012. – Вип. 22.05. – С. 241–246. – 0,6 друк. арк. (особисто автору належить 0,3 друк. арк.: представлено пропозиції щодо удосконалення обліку електронних грошей як складової вартості підприємства).

20. Корягін М. В. Інформаційне забезпечення економічного аналізу у процесі визначення вартості підприємства / М. В. Корягін // Економічні науки. Серія "Облік і фінанси : зб. наук. праць Луцького національного технічного університету. – 2012. – Вип. 9 (33). – Ч. 2. – С. 133–139. – 0,5 друк. арк.

21. Корягін М. В. Історичні аспекти розвитку бухгалтерських концепцій в управлінні вартістю підприємства / М. В. Корягін // Економічний аналіз : зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету. – 2012. – Вип. 10. – Ч. 3. – С. 175–179. – 0,7 друк. арк.

22. Корягін М. В. Звітність про оцінку ринкової вартості підприємства / М. В. Корягін // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. – 2012. – Вип. 22.8. – С. 223–229. – 0,6 друк. арк.

23. Корягін М. В. Внутрішня звітність щодо ринкової вартості підприємства як основа прийняття управлінських рішень / М. В. Корягін // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. – 2012. – Вип. 22.9. – С. 220–225. – 0,4 друк. арк.

24. Корягін М. В. Підходи до управління вартістю підприємства та їх облікова інтерпретація / М. В. Корягін // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 4. – Т. 1. – С. 106–109. – 0,4 друк. арк.

25. Корягін М. В. Вартість підприємства як економічна категорія в системі бухгалтерського обліку / М. В. Корягін // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 2 (60). – С. 53–54. – 0,5 друк. арк.

26. Корягін М. В. Передумови розвитку оцінки в системі бухгалтерського обліку вартості підприємства / М. В. Корягін // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 234. – С. 61–65. – 0,6 друк. арк.

27. Корягін М. В. Асиметричність облікової інформації про вартість підприємства: напрями уникнення / М. В. Корягін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 8. – С. 27–33. – 0,6 друк. арк.

28. Корягін М. В. Аспекти відображення активів у бухгалтерському обліку / М. В. Корягін // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. – 2012. – Вип. 22.10. – С. 208–214. – 0,6 друк. арк.

29. Корягін М. В. Фактори оцінки вартості підприємства та їх класифікація / М. В. Корягін // Вісник ДонНУЕТ. – 2012. – № 3 (55). – С. 285–290. – 0,5 друк. арк.

30. Корягін М. В. Розвиток бухгалтерського обліку в системі управління вартістю підприємства / М. В. Корягін // Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2012. – Ч. II. – С. 209–213. – 0,4 друк. арк.

31. Корягін М. В. Вплив факторів середовища функціонування підприємства на його ринкову вартість / В. О. Шевчук, М. В. Корягін // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. – 2012. –

Вип. 22.11. – С. 178-183. – 0,37 друк. арк. (особисто автору належить 0,2 друк. арк.: розкрито перелік факторів, що впливають на ринкову вартість підприємства та є об'єктами бухгалтерського обліку).

32. Корягін М. В. Оцінка як методологічна складова системи бухгалтерського обліку / М. В. Корягін // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 20. – С. 309-314. – 0,3 друк. арк.

33. Корягін М. В. Проблеми трансформації фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ / М. В. Корягін // Торгівля і ринок України : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 33. – С. 414-420. – 0,45 друк. арк.

Тези доповідей на конференціях:

34. Корягін М. В. Звітність підприємств та організацій України / М. В. Корягін // Проблеми розвитку фінансової системи та обліку : зб. тез доповідей за матеріалами наук.-практ. конф. (27-29 берез. 2002 р.). – Львів : НУ "Львівська політехніка", 2002. – С. 62-63. – 0,2 друк. арк.

35. Корягін М. В. Класифікація грошових коштів / М. В. Корягін, О. С. Височан // Розвиток бухгалтерського обліку і контролю в контексті європейської інтеграції : матеріали IV міжнар. наук. конф. (19-20 трав. 2005 р.). – Житомир – Краматорськ : ЧП "Рута", 2005. – С. 146-152. – 0,2 друк. арк. (особисто автору належить 0,1 друк. арк.: розкрито порядок класифікації грошових коштів підприємства як об'єкта бухгалтерського обліку).

36. Корягін М. В. Сегментація процесу контролю за наявністю і рухом грошових коштів та їх еквівалентів / М. В. Корягін, О. С. Височан // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 лист. 2007 р.). – Тернопіль, 2007. – С. 230-233. – 0,2 друк. арк. (особисто автору належить 0,1 друк. арк.: розглянуто контроль за сегментами як складову управління грошовими коштами підприємства).

37. Корягін М. В. Проблеми класифікації основних засобів в системі управління підприємства / М. В. Корягін, Н. О. Сарахман // Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізації процесів у світовій економіці : матеріали 1-ї міжнар. наук.-практ. конф. (26-28 квіт. 2010 р.). – Ужгород : УжНУ, 2010. – С. 366-368. – 0,2 друк. арк. (особисто автору належить 0,1 друк. арк.: розкрито порядок класифікації основних засобів як елементу системи управління підприємства).

38. Корягін М. В. Проблемні питання організації обліку запасів та витрат у закладах ресторанного господарства / М. В. Корягін, М. Я. Черній // Еколого-соціальні орієнтири бухгалтерського обліку, контролю, економічного аналізу: цивілізаційні виклики : тези виступів X Ювілейної Міжнар. наук. конф. (13-15 жовт. 2011 р.) / Житомирський державний технологічний університет. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – С. 139-141. – 0,2 друк. арк. (особисто автору належить 0,1 друк. арк.: розкрито проблеми обліку запасів на прикладі підприємств громадського харчування).

39. Корягін М. В. Проблеми формування звітності щодо оцінки вартості підприємства / М. В. Корягін // Сучасні проблеми економіки: нові погляди науковців : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (24-25 лют. 2012 р.). – Дніпропетровськ : "Перспектива", 2012. – С. 89-90. – 0,2 друк. арк.

40. Корягін М. В. Економічний аналіз в системі управління вартістю підприємства / М. В. Корягін // Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (22-23 лют. 2012 р.). – Макіївка : МЕГІ, 2012. – С. 37-38. – 0,2 друк. арк.

41. Корягін М. В. Бухгалтерський облік в процесах визначення вартості підприємства / М. В. Корягін // Сучасний стан економічної науки: проблеми та

перспективи розвитку : VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 берез. 2012 р.). – Львів : Львівська економічна фундація, 2012. – С. 118–120. – 0,2 друк. арк.

42. Корягін М. В. Завдання бухгалтерського обліку в концепції управління вартістю підприємства / М. В. Корягін // Найновітє научни постижения : матеріали за 8-ма междунар. науч. практ. конф. (18–19 марта 2012 г.). – София : "Бяло ГРАД-БГ" ООД, 2012. – Т. 7. Икономика. – С. 21–23. – 0,2 друк. арк.

43. Корягін М. В. Облікова політика підприємства щодо оцінки його вартості / М. В. Корягін // Зростання економічного потенціалу України: теоретико-методичний та науково-практичний аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 берез. 2012 р.). – К. : Київський економічний науковий центр, 2012. – Ч. II. – С. 80–82. – 0,2 друк. арк.

44. Корягін М. В. Модифікація облікової політики в умовах вартісно-орієнтовано системи управління / М. В. Корягін // Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (28 берез. 2012 р.). – Львів : ЛКА, 2012. – С. 31–32. – 0,2 друк. арк.

45. Корягін М. В. Розвиток бухгалтерського обліку як засобу підвищення ефективності управління вартістю підприємства / М. В. Корягін // Naukowa przestrzen Europy – 2012 : materialy VIII Miedzynar. nauk.-prak. konf. Ekonomiczne nauki (07–15 kwietnia 2012). – Przemysl : Nauka I studia. – Vol. 7. – С. 27–29. – 0,2 друк. арк.

46. Корягін М. В. Класифікація видів вартості підприємства: обліковий підхід / М. В. Корягін // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 квітня 2012 р.). – Черкаси, 2012. – С. 5–7. – 0,2 друк. арк.

47. Корягін М. В. Визначення факторів вартості підприємств світлотехнічної галузі / М. В. Корягін // Проблемы и перспективы экономики и менеджмента : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (25 квіт. 2012 р.). – Х. : ИФИ, 2012. – С. 43–45. – 0,2 друк. арк.

48. Корягін М. В. Фактори впливу на визначення поняття "вартість підприємства" / М. В. Корягін // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : тези доп. наук.-практ. конф. (26–28 квіт. 2012 р.). – Львів : Національний університет "Львівська політехніка", 2012. – С. 134–135. – 0,2 друк. арк.

49. Корягін М. В. Моделювання оцінки вартості підприємства в системі бухгалтерських оціночних координат / М. В. Корягін // Vedecky pokrok na prelomu tysyachalety – 2012 : materialy VIII mezinárodní vědecko-praktická conference. Ekonomické vedy (29 kvetna 2012 r.). – Praha : Publishing House "Education and Science" s.r.o., 2012. – Dil. 5. – С. 52–54. – 0,2 друк. арк.

50. Корягін М. В. Інформаційне забезпечення економічного аналізу у процесі визначення вартості підприємства / М. В. Корягін // Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (25 травня 2012 р.). – Луцьк : РВВ Луцького національного технічного університету, 2012. – С. 109–111. – 0,2 друк. арк.

51. Корягін М. В. Порядок вибору підходу до оцінки вартості підприємства / М. В. Корягін // Наукові дослідження сучасності : зб. наук. праць (30 трав. 2012 р.). – К. : НАИРИ, 2012. – С. 60–63. – 0,2 друк. арк.

52. Корягін М. В. Визначення вартості інтелектуального капіталу з використанням методів дохідного підходу / М. В. Корягін // Економіка України в

умовах глобальної нестабільності : XII Міжнар. наук.-практ. конф. (1 черв. 2012 р.). – К. : "Нова Економіка", 2012. – С. 97–98. – 0,2 друк. арк.

53. Корягін М. В. Передумови розвитку оцінки в системі бухгалтерського обліку вартості підприємства / М. В. Корягін // Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу у сучасних концепціях управління : міжнар. наук.-практ. конф. (2–3 черв. 2012 р., Судак). – Сімферополь : ДІАЙП, 2012. – С. 96–97. – 0,2 друк. арк.

Підручники та навчальні посібники, інші публікації:

54. Корягін М. В. Облік, аналіз та аудит : [навч. посіб.] / М. Г. Білик, М. В. Корягін, А. Г. Загородній та ін. – К. : Кондор, 2008. – С. 26-42, 70-118, 134–164. – 6,5 друк. арк. (особисто автору належать розділи 1.3, 1.7, 1.9).

55. Корягін М. В. Бухгалтерський облік в Україні : [навч. посіб.] / Р. Л. Хом'як, М. В. Корягін, В. І. Лемішовський та ін. – [7-ме вид., доп. і перероб.]. – Львів : Національний університет "Львівська політехніка", Інтелект-Захід, 2008. – С. 524–553, 613–660. – 6,4 друк. арк. (особисто автору належать розділи 22, 24).

56. Корягін М. В. Бухгалтерський облік та оподаткування (+CD) : [навч. посіб.] / Р. Л. Хом'як, В. І. Воськало, В. С. Мохняк, Г. О. Партин та ін. – [3-тє вид., доп. і перероб.]. – Львів : Ажур, 2010. – С. 619-644, 701-746. – 4,1 друк. арк. (особисто автору належать розділи 20, 22).

57. Корягін М. В. Бухгалтерський облік, аналіз і контроль / П. О. Куцик, М. В. Корягін // Вісті ЦССТ України. – 2012. – № 19. – С. 1, 4. – 0,4 друк. арк. (особисто автору належить 0,2 друк. арк.: розглянуто стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку як науки).

58. Koryagin M. The results of implementation of the international standards of accounting and financial reporting in Ukraine: problematic issues and solutions / M. Koryagin, A. Ozeran // 13th world congress of accounting historians : Supported by ICAEW'S Charitable Trusts and The Academy of Accounting Historians (16–19 July 2012). – Newcastle, 2012. – P. 86-92. – 1,0 друк. арк. (особисто автору належить 0,5 друк. арк.: обґрунтовано аспекти нормативного регулювання трансформації фінансової звітності підприємств відповідно до вимог МСФЗ у частині показників вартості підприємства).

АНОТАЦІЯ

Корягін М. В. Теорія та методологія бухгалтерського обліку в системі формування вартості підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Національна академія статистики, обліку та аудиту. Київ, 2013 р.

Дисертація присвячена комплексній розробці теоретичних, методологічних, організаційних і практичних положень бухгалтерського обліку активів, зобов'язань, небалансових та позабалансових об'єктів на основі реалізації концепції справедливої оцінки як інструментів системи формування вартості підприємства й передумови розвитку вітчизняного ринку капіталів.

У роботі досліджено класифікаційно-видові параметри вартості підприємства, представлено концептуальні підходи до створення системи формування вартості підприємства, розкрито можливості застосування методів оцінки вартості підприємства та напрями їх розвитку, виявлено місце бухгалтерського обліку у процесах формування вартості підприємства. Визначено стан і напрями розвитку оцінки в бухгалтерському обліку, розкрито концептуальні положення оцінки в бухгалтерському обліку,

охарактеризовано оцінювання асиметрії облікової інформації щодо вартості підприємства.

Проведено класифікаційне дослідження факторів вартості підприємства, розвинуто методологічні положення оцінки та облікового відображення балансових, небалансових та позабалансових об'єктів при визначенні вартості підприємства. Представлено результати дослідження відображення інформації про вартість підприємства у фінансовій звітності, обґрунтовано порядок формування внутрішньої звітності про вартість підприємства як інформаційної основи управління, розроблено нові моделі відображення вартості підприємства у фінансовій звітності за МСФЗ. Запропоновано якісно нову методологічну концепцію формування вартості підприємства, розвинуто процес коригування вартості підприємства на фактори ризику, розроблено методичний підхід до аналізу показників вартості підприємства.

Ключові слова: вартість підприємства, бухгалтерський облік, складові вартості підприємства, ринкова вартість, балансова вартість, оцінювання вартості підприємства, фактори вартості підприємства, методи оцінки вартості підприємства, справедлива вартість активів та зобов'язань, інтелектуальний капітал підприємства, звітність про вартість підприємства, аналітичне забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Корягин М. В. Теория и методология бухгалтерского учета в системе формирования стоимости предприятия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Национальная академия статистики, учета и аудита. Киев, 2013 г.

Диссертация посвящена комплексной разработке теоретических, методологических, организационных и практических положений бухгалтерского учета активов, обязательств, небалансовых и внебалансовых показателей на основании реализации концепции справедливой оценки как инструмента системы формирования стоимости предприятия и предпосылки развития отечественного рынка капиталов.

Объектом исследования является действующая система бухгалтерского учета как информационная основа формирования стоимости предприятия. Предметом исследования является совокупность теоретических, методологических, организационных и прикладных основ бухгалтерского учета в системе формирования стоимости предприятия.

В диссертации исследованы классификационно-видовые параметры стоимости предприятия, представлены концептуальные подходы к созданию системы формирования стоимости предприятия, раскрыты возможности применения методов оценки стоимости предприятия и направления их развития, обосновано место бухгалтерского учета в процессах формирования стоимости предприятия.

Изложены теоретико-методологические основы бухгалтерского учета в системе формирования стоимости предприятия, определены состояние и направления развития оценки в бухгалтерском учете, раскрыты концептуальные положения оценки в бухгалтерском учете, охарактеризован характер оценки асимметрии учетной информации в показателях стоимости предприятия.

Проведено классификационное исследование факторов стоимости предприятия, раскрыты методологические основы оценки балансовых показателей при определении

стоимости предприятия, усовершенствован порядок формирования стоимости предприятия по внебалансовым факторам, развиты методологические положения отражения в учете показателей стоимости предприятия. Представлены результаты исследования проблем отображения информации о стоимости предприятия в финансовой отчетности, обоснован порядок формирования внутренней отчетности о стоимости предприятия как информационной основы управления, разработаны новые модели отражения стоимости предприятия в финансовой отчетности согласно МСФО. Предложена качественно новая методологическая концепция формирования стоимости предприятия, получил развитие процесс корректировки стоимости предприятия с учетом факторов риска с использованием экспертных методов оценивания, разработан методический подход к анализу показателей стоимости предприятия в системе принятия экономических решений.

Теоретические основы процесса формирования стоимости предприятия раскрыты с точки зрения интеграционной связи с основными этапами цикла формирования и управления стоимостью субъектов хозяйствования.

Предложен теоретико-методический подход к оценке уровня адекватности системы бухгалтерского учета потребностям пользователей информации о стоимости предприятия, отражающий существующие диспропорции между оценкой стоимости предприятия на основе принятой учетной методологии и на основе анализа ожиданий рынка.

Позиционирование оценки в системе элементов метода бухгалтерского учета обосновано путем установления взаимосвязей как между самими элементами, так и между оценкой и принципами бухгалтерского учета, качественными характеристиками финансовой отчетности. Сформирована концепция применения исторической и справедливой оценки стоимости учетных объектов при различных подходах, базирующаяся на информационных потребностях пользователей. Выделены направления минимизации асимметричности учетной информации, включающие расширение возможностей системы бухгалтерского учета в части факторов стоимости предприятия, создание предпосылок для использования прозрачной учетной политики, повышение полноты бухгалтерской информации о стоимости предприятия. Предложен методологический подход к оценке и учетному отображению балансовых, небалансовых (справедливая оценка необоротных и оборотных активов, составляющие собственного капитала, доходы и расходы) и внебалансовых (определение и учетное отражение стоимости интеллектуального капитала) показателей, обеспечивающий соблюдение учетных принципов соответствия доходов и расходов, консервативности и полного раскрытия.

Получили развитие концептуальные основы отображения результатов оценки стоимости предприятия в финансовой отчетности, раскрывающие порядок корректировки структуры бухгалтерского баланса в части отражения результатов переоценки необоротных и оборотных активов, доходов и расходов от переоценки стоимости активов. Расширено содержание примечаний к финансовой отчетности, предусматривающее раскрытие информации о факторах стоимости предприятия и результатах их влияния; стоимости интеллектуального капитала и методике его расчета; оценке рисков определения стоимости предприятия, системе их документального обеспечения. Разработана методика формирования системы

внутренней отчетности о стоимости предприятия, в частности требования к ее структуре и содержанию.

Сформированы теоретико-методические основы аналитического обеспечения системы управления стоимостью предприятия, предполагающие использование показателей оценки рыночной рентабельности в составе общего коэффициента рыночной рентабельности, коэффициентов операционной, финансовой и инвестиционной рыночной рентабельности, коэффициентов рыночной отдачи чистых активов и интеллектуального капитала, показателей структуры рыночной стоимости предприятия.

Ключевые слова: стоимость предприятия, бухгалтерский учет, компоненты стоимости предприятия, рыночная стоимость, балансовая стоимость, оценка стоимости предприятия, факторы стоимости предприятия, методы оценки стоимости предприятия, справедливая стоимость активов и обязательств, интеллектуальный капитал предприятия, отчетность о стоимости предприятия, аналитическое обеспечение.

ANNOTATION

Koryagin M. V. Theory and methodology of accounting in the system of formation of enterprise value. – Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of a Doctor of Economic Sciences on specialty 08.00.09 – Accounting, Analysis, Audit (by economic activity). – National Academy of Statistics, Accounting and Auditing. Kyiv, 2013.

The dissertation is devoted to developing comprehensive theoretical, methodological and practical provisions of accounting for assets, liabilities, non-balance and off-balance indicators to ensure effective implementation of the concept of a fair evaluation as instruments in the system formation of enterprise value and preconditions for development of the national capital market.

In the dissertation, classification-specific parameters of enterprise value are investigated, conceptual approaches to the system formation of enterprise value are introduced, the possibility of applying the methods of appraised enterprise value and trends of its development are disclosed, and place of accounting in the process formation of enterprise value is found. The condition and trends of development evaluation in accounting is defined, the essential position of evaluation in accounting is disclosed, and the nature of evaluation asymmetry of the accounting information in terms of enterprise value is characterized.

A classification research of factors enterprise value is conducted. A methodological position of evaluation and accounting is developed, which displays non-balance and off-balance indicators in determining the enterprise value. The research problems of display information regarding the enterprise value in the financial statements are presented. Procedure formation for internal reporting of enterprise value as a management information basis is justified. The new model's enterprise value of the financial statements under IFRS is developed. A qualitatively new methodological concept formation of the enterprise value is proposed; the process of adjustment enterprise value on risk factors is developed, and a methodical approach to the analysis of indicators enterprise value is developed.

Key words: enterprise value, accounting, components enterprise value, market value, book value, appraised enterprise value, factors of enterprise value, methods of appraised enterprise value, the fair value of assets and liabilities, intellectual capital of enterprise, enterprise value report, analytical support.

